

SONČNE PEGE

Osebe

MATJAŽ
VERA
JOŽEF
GREGOR
TADEJ
JUDITA
BOŽIČEK

Drama je bila prvič uprizorjena 23. septembra 1999 v Mestnem gledališču ljubljanskem. Igrali so:

MATJAŽ
VERA
JOŽEF
GREGOR
TADEJ
JUDITA
BOŽIČEK

Marko Simčič
Ljerka Belak
Evgen Car
Milan Štefe
Jožef Ropoša
Judita Zidar
Ivan Jezernik

Prvo dejanje

Dnevna soba podeželske hiše. Zadaj v sredini dvodelno francosko okno, ki pelje na vrt. V levem kotu veliko, okrašeno božično drevo. Spredaj na levi, pred drevesom, ovalna jedilna miza s šestimi stoli, pogrnjena za večerjo Sredi mize pletenka vina. Na desni vrata v kuhinjo. V kotu za njimi naslonjač, poleg njega stoječa svetilka. Na tleh poleg naslonjača kup časopisov. Desno spredaj televizor, z ekranom proti jelki. Televizor ostane ves čas prižgan. Slišimo lahko božične pesmi, oglase, poročila itd., vendar (razen na samem začetku in kasneje, kadar je to posebej omenjeno) ne dovolj glasno, da bi lahko razumeli besede. Ob steni med vrati v kuhinjo in televizorjem nizka omara s telefonom in božičnimi karticami. Na steni nad njo uokvirjeno priznanje. Nad naslonjačem visi stenska ura, ki kaže dejanski čas in teče normalno do konca.

1.

V temi zaslišimo petje: „Sveta noč, blažena noč“. Ko se dvigne zavesa, ugotovimo, da je petje del televizijskega programa. Matjaž sedi v naslonjaču in prebira star časopis. Na nogah ima copate, do pasu je pokrit z odejo. Za branje uporablja ena očala, za gledanje televizije druga; kadar si ena natakne, si druga porine v prsni žep. Nekaj časa bere, potem se presede, pogleda na tla na obeh straneh naslonjača, pokuka pod odejo.

MATJAŽ: Vera!

(Vera prihiti iz kuhinje z vlaknastim brisalnikom za prah.)

VERA: Telefon?

MATJAŽ: Kakšen telefon?

VERA: Rekla sem ti, da me pokliči, če zazvoni telefon!

MATJAŽ: Daljinca rabim.

VERA: Daljinca?

MATJAŽ: Da znižam to jodlanje!

(Vera gre k televizorju in pripeva „Sveta noč, blažena noč“. Pobere daljinca, ki leži na televizorju, in zniža zvok. Potem začne brisati prah s televizorja.)

VERA: A niso pametni, ti Kitajci, da so izumili to napravo?

MATJAŽ: Genialni.

VERA: Statična elektrika. Prah se kar lepi na vlakna. *(Gre z brisalnikom čez Matjaža.)* Mogoče ti bo celo pobrala kovance iz žepov.

MATJAŽ: A tiste, ki mi jih ti še nisi?

VERA: *(mu položi brisalnik na teme)* Ali neumne misli iz glave.

(Odloži brisalnik in začne preurejati okraske na božičnem drevesu.)

MATJAŽ: A veš, da so Marsovci prvič pristali v teh krajih že leta 1925? *(Vera molči.)* Drugič pa trinajst let kasneje? *(Vera molči.)* V časopisu piše.

VERA: Potem bo že držalo.

MATJAŽ: A ni to čudno naključje? Pristanejo Marsovci in rodi se ti sin. Pristanejo drugič, in spet se ti rodi sin.

VERA: Kdaj so pristali pa tretjič?

MATJAŽ: O tem ne piše.

VERA: *(se zasučje)* Pred desetimi leti, ko se je oče mojih dveh sinov iz nadutega deda, ki je za vsako malenkost udaril po mizi, čez noč posušil v majhno gnilo hruško!

MATJAŽ: Iz gnilih hrušk delajo dober mošt.

VERA: No, približno toliko te je ostalo. Za štamperlček kislega mošta.

MATJAŽ: Tudi če bi me ostalo za droben trn, si ne bi želel drugega, kot da tičim v tvoji peti!

VERA: Saj vem, da si me imel na svoj način zmeraj rad.

MATJAŽ: Kakšen način?

VERA: Toleriral si me. Pri človeku tvoje vrste je to že ljubezen.

MATJAŽ: Če še enkrat omeniš ljubezen, bom na glas prdnil.

VERA: Poslušaj, Matjaž. Če mi misliš pokvariti božični večer, bom Jožefu rekla, naj te polije s tremi škafi ledene vode.

(Vera odloži brisalnik in odide v kuhinjo.)

MATJAŽ: *(za njo)* Hvala. Zdaj vsaj vem, kako pridem do kopeli v tej hiši. *(Se zatopi v časopis.)*

(Za francoskim oknom se pojavi Božiček. Oblečen je v rdeče, na glavi ima okroglo čako, sivobrad je. Čez ramo ima vrženo napol prazno malho. Pritisne obraz ob steklo in pokuka v notranjost. Z roko se nasloni ob okno – ki se odpre. Božiček previdno stopi v sobo in se ozre na levo in desno. Zagleda Matjaža, ga nekaj časa opazuje. Sklonjen, z mačjimi koraki, se približa mizi. Odloži malho na stol in vzame iz nje stekleničko. Odvije pokrov, vzame čep iz pletenke in zlije vsebino stekleničke v vino. Začepi pletenko in si porine prazno stekleničko v žep. Matjaž ga naenkrat zagleda. Nejeverno strmi proti njemu. Sname si očala in si pomane oči. Božiček se odtihotapi nazaj skozi francosko okno in ga za sabo zapre. Matjaž si hitro natakne druga očala in obrne glavo proti francoskemu oknu. Prepozno. Zmaje z glavo. Si sname očala in očisti steklo z robom odeje; še enkrat zasučje glavo proti oknu. Ponovno zmaje z glavo, češ, blede se mi. Zastrmi se v televizor.)

MATJAŽ: Vera!

(Vera prihiti nazaj, ostane med vrati.)

VERA: Telefon?

MATJAŽ: Kitajci so izumili novo čistilno napravo. (*Vera spremlja TV oglas.*) Pogledj. Pobere umazanijo s kuhinjskih tal. Posrka madeže črnega vina iz tapisona. Posesa vso nesnago, vključno z nadležnimi starci.

VERA: Oh, ko bi le ... (*Se obrne, da bi šla.*)

MATJAŽ: Glej! Pravijo, da brez težav posesa iz glave tudi spomine.

VERA: Matjaž, rekla sem, da je danes poseben dan –

MATJAŽ: Zamudila si ga.

VERA: Koga?

MATJAŽ: Božička. Malo prej je bil tu.

VERA: (*ga nekaj časa gleda*) Že vidim, da mi boš danes nagajal.

MATJAŽ: Daj mi malo vina, pa bom dal mir.

VERA: Dobil ga boš, ko si ga zaslužiš z lepim vedenjem.

MATJAŽ: Kje je Jožef? On mi ne bo odrekel kozarčka.

VERA: Šel je po Gregorja.

MATJAŽ: (*se zdrzne*) Gregorja? Zakaj?

VERA: Da ga pripelje sem.

MATJAŽ: Saj nima tu kaj početi.

VERA: Tvoj lastni sin nima kaj početi doma, kamor pride tako poredko?

MATJAŽ: Enkrat na mesec je tukaj! Zadnjič mi je odrecital vse svoje verze. Dve uri jih je žebral, tik pred mano. Ravno dovolj oddaljen, da ga nisem dosegel s palico.

VERA: Namesto da bi bil ponosen na sina pesnika –

MATJAŽ: Ti si ga nahujskala.

VERA: Kdo pa drug.

(*Gre do statičnega brisalnika, ki ga je prej odložila.*)

MATJAŽ: Hotela si me ubiti.

VERA: Stoprocentno.

(*Vera počepne in začne čistiti prah izpod jelke.*)

MATJAŽ: Zakaj bi sicer odrecital vse svoje pesmi dvakrat zapored?

Direktno vame, s peklenskim užitkom v očeh?

VERA: Mogoče te ima rad.

(*Se dvigne in gre z brisalnikom proti vratom.*)

MATJAŽ: In bi jih še, če ga Jožef ne bi odpeljal. In bi to počel, dokler me od besa ne bi zadela kap. Tvoj načrt.

VERA: Ja ja.

(*Odide v kuhinjo. Božiček se pojavi iz teme in pritisne obraz k šipi.*)

MATJAŽ: Nihče ne bi mogel nič dokazati. "Sin ubil očeta s poezijo." Katero sodišče bi ga obsodilo? Pa še nor je, kar je itak olajševalna okoliščina.

(*Zamenja očala, pobere časopis, nadaljuje z branjem. Vera se vrne. Božiček izgine v temo.*)

VERA: Da ne bi slučajno še kdaj rekel, da je Gregor nor.

MATJAŽ: Kaj potem dela v norišnici?

VERA: Gregor je na oddelku za kronične melanholike. To ni bolezen.

MATJAŽ: Kaj pa?

VERA: Gregor nosi v sebi žalost, pred kakršno lahko samo sklonimo glave.

MATJAŽ: (*bulji v časopis*) Jaz jo sklanjam.

VERA: Gregor je v svoji duši zbral moralne dolgove treh generacij.

MATJAŽ: Ubožček!

VERA: Sam pa je čist, brez madeža. Takšen mora ostati.

MATJAŽ: Naj ostane. Ampak ostane naj tam, kamor sodi.

VERA: Gregor lahko pride domov, kadar hoče! Si razumel? Ponoči ali podnevi! Predvsem pa za božič!

(*Odide v kuhinjo. Božiček se pojavi iz teme in pokuka v sobo.*)

MATJAŽ: Vera! Pozabila si zaloputniti z vrati!

VERA: (*se vrne*) Kaj si rekel?

(*Božiček izgine v temo.*)

MATJAŽ: Pozabila si obrisati prah s svoje diplome.

VERA: *(pogleda proti priznanju na steni)* Nisem.

MATJAŽ: *(poškili proti priznanju)* Od tukaj vidim masten prstni odtis prav tam, kjer piše „Mati leta“.

(Vera gre čez sobo in si od blizu ogleda steklo. Ovlaži ga s sapo in skuša obrisati madež s komolcem, vendar ga ne doseže. Sname okvir in gre z njim proti vratom. Pogleda Matjaža, se ustavi.)

VERA: Še zdaj se ne moreš sprijazniti s tem, da sem dobila ugledno priznanje za uspehe na področju, na katerem si ti pogorel.

MATJAŽ: Zakaj? Ker me nihče ni razglasil za mater leta? Pa še to si dobila pred tridesetimi leti.

VERA: *(mu porine priznanje pred nos)* Pokaži, kje piše, da je veljavnost omejena.

MATJAŽ: Tako priznanje bi bilo treba podaljšati vsako leto.

VERA: Kaj pa tvoje odlikovanje iz prve svetovne vojne? Kdaj je tistemu potekla veljavnost? Po mojem takrat, ko so ti ga pomotoma pripeli na prsi.

MATJAŽ: *(se razvname)* Jaz ga že nisem dobil tako, kot si ti dobila svoje spričevalo o materinstvu!

VERA: *(se zasučje)* Kako pa sem ga dobila?

MATJAŽ: Tako da je tvoj debilni sin na neko žensko revijo poslal spis z naslovom „Moja mati je zlata mati“! Na tvojo pobudo, in v besedah, ki si mu jih sama narekovala!

(Vera dvigne priznanje, da bi ga Matjažu razbila na glavi. Matjaž povleče glavo med ramena in čaka. Vera si premisli. Pograbi rob odeje, s katero je pokrit Matjaž, in z njim temeljito očisti steklo. Potem obesi okvir nazaj na steno in odide v kuhinjo.)

MATJAŽ: Zdaj pa res ne bom dobil nič za pit.

VERA: *(pogleda nazaj skozi vrata)* Ko zazvoni telefon, me pokliči.
(Zapre vrata.)

2.

(Matjaž nadaljuje z branjem. Božiček se približa iz teme in pokuka v notranjost. Zadaž se sliši prihod avtomobila, zapiranje vrat, koraki, glasovi v sosednjem prostoru. Božiček izgine v temo. Jožef pride iz kuhinje in se napoti k mizi.)

MATJAŽ: A veš, da je Napoleonovo srce pojedla mačka?

JOŽEF: *(odčepi pletenko)* Mačka?

MATJAŽ: Tukaj piše, da sta dva zdravnika na Sv. Heleni naredila avtopsijo, da bi truplo lahko balzamirali.

JOŽEF: In? *(Natoči nekaj vina v kozarec.)*

MATJAŽ: Vmes sta skočila na kosilo, srce pa pustila poleg trupla. Ko sta prišla nazaj, sta videla, kako mačka v kotu požira zadnje koščke.

JOŽEF: Zanimivo. *(Poskusi vino.)*

MATJAŽ: Vsa prestrašena sta potem sklenila, da nadomestita izgubo z ovčjim srcem.

JOŽEF: Lepa ironija.

MATJAŽ: Na podoben način je tvoja mati balzamirala našo družino.

JOŽEF: Oče...

MATJAŽ: Iztrgala nam je volčja srca in jih nadomestila z ovčjimi. To velja predvsem zate.

JOŽEF: *(se obrne s kozarcem vina v roki)* Oče, ne danes.

MATJAŽ: Daj mi kozarec vina, pa bom dal mir.

JOŽEF: Mati je rekla, da šele pri večerji.

MATJAŽ: No vidiš. Ovčarka pokaže čekane in ovca ubogljivo zableja.

JOŽEF: Oče –

MATJAŽ: A te nisem že stokrat prosil, da me ne kliči tako?

JOŽEF: Saj sem tvoj sin.

MATJAŽ: Nimam sinov. Imam dva kretena, ki ju je moja žena rodila, zaplodili pa Marsovci.

(Jožef odloži kozarec, dvigne stol, ga postavi ob Matjažev naslonjač, sede nanj.)

MATJAŽ: Nisem gluha, ni treba, da ležeš vame.

JOŽEF: Rad bi ti nekaj povedal. Me boš poslušal do konca?

MATJAŽ: Tvojega ali mojega?

JOŽEF: Ko končam svojo knjigo, se bom odselil.

MATJAŽ: Predlagam Kamčatko. Sem ravnokar bral, da imajo na tisoče delovnih mest za upokojene učitelje zgodovine. Glavni pogoj je sposobnost prikrojiti zgodovino po svoje. Tam boš lahko napisal sto knjig.

JOŽEF: Odselil se bom na svoje.

MATJAŽ: Saj ničesar svojega nimaš! Žena te je oskubla tako temeljito kot tvoja mati piščanca, preden ga porine v pečico.

JOŽEF: Začel bi rad novo življenje.

MATJAŽ: A res? (*Ga premeri.*) No, če zate ni prepozno, tudi zame ne more biti.

JOŽEF: (*vstane in se umakne*) Zate še najmanj. Po zakonih narave bi moral biti že mrtev. Ti si pa vse bolj živ.

MATJAŽ: (*iskreno začuden*) Res?

JOŽEF: Si gluh?

MATJAŽ: Očitno ne.

JOŽEF: Te kaj boli?

MATJAŽ: Ne da bi vedel.

JOŽEF: Te zapušča spomin?

MATJAŽ: Ko bi me vsaj.

JOŽEF: V boljšem stanju si kot jaz. Zakaj bi me torej skrbelo zate?

MATJAŽ: Mene skrbi. Kako se boš znašel, če greš na svoje?

JOŽEF: Tako kot zmeraj.

MATJAŽ: Tako kot takrat, ko ti je žena poleg vsega pobrala še hišo in si me

prišel prosit, naj te vzamem pod streho?

JOŽEF: Oče ...

MATJAŽ: Če bi vedel, kako hvaležen znaš biti, te ne bi pustil do praga.

JOŽEF: Sem hvaležen –

MATJAŽ: A zato me nameravaš pustiti samega s to ovčarsko psico?

JOŽEF: Nič ti ne bo manjkalo.

MATJAŽ: Raje porinem glavo v plastično vrečko in požrem dvajset uspavalnih tablet. Evtanzanija.

JOŽEF: Evtanzanija.

MATJAŽ: Potem pa še toliko raje. Da mi ne bo več treba poslušati, kako se kaj reče.

JOŽEF: Zakon jo prepoveduje.

MATJAŽ: Kateri zakon? Tisti, ki tebi daje pravico, da starca, ki ga trmasto imenuješ očeta, na božični večer prikrajšaš za kozarec vina?

(Jožef gre k mizi, natoči kozarec, ga odnese Matjažu. Matjaž pograbi kozarec, ga na dušek izprazni, ga vrne Jožefu. Potem se zatopi v časopis. Jožef odnese kozarec na mizo. Se vrne k Matjažu in sede.)

JOŽEF: Doma bi ostal pod določenimi pogoji.

MATJAŽ: *(kolcne)* To vino je zelo čudno. Kje si ga dobil?

JOŽEF: Ni dobro?

MATJAŽ: Prav nenavadno.

JOŽEF: Ostal bi, če bi se sporazumela o spomeniku.

MATJAŽ: Ker ne vem, o čem govoriš, sporazum ni mogoč.

JOŽEF: Oče, spomenik, ki ga zidam, in ki ga mislim končati, bo ostal le kup kamenja, če ga ne počastiva oba.

MATJAŽ: *(nagne glavo nazaj)* Utrujen sem.

(Jožef vstane, gre k mizi, si natoči vino, srkne, naredi še en požirek. Obdrži kozarec v roki in se obrne k Matjažu.)

JOŽEF: Veš, kdaj me je prvič prešinila misel na spomenik? Pred desetimi leti.

MATJAŽ: *(zaprtih oči)* Aja?

JOŽEF: Na gmajni sva pokosila travo. Bila je tako visoka, da je segala do kolen. Tako visoka, da nisem videl kose, ki sem jo pustil v njej, tačas ko sva skočila domov na kosilo. Poslušajš?

MATJAŽ: *(zaprtih oči)* Mhm.

JOŽEF: In ko sva prišla nazaj – bila sva bosa, trava je bila tako mehka, da sva jo hotela čutiti – ko sva prišla nazaj, si ti zagledal rezilo za drobec sekunde prej, preden bi jaz z golo nogo butnil obenj in si odrezal prste. V zadnjem hipu si me zadržal.

MATJAŽ: *(ne da bi odprl oči)* Refleks. Vsak bi to naredil.

JOŽEF: Da si to naredil, ni pomembno. Pomembno je nekaj drugega. *(Sede na stol ob Matjažu.)* Ko si me zgrabil za roko, tule, nad laktom, in me potegnil nazaj, ni bilo v tvojem prijemu nič grobega. Za roko si me prijel kot oče sina. Takrat, oče. Takrat me je prešinila misel na spomenik.

(Matjaž poškili proti kozarcu v Jožefovi roki. seže in mu ga vzame. Izpije do dna in mu ga vrne. Nagne glavo nazaj in zapre oči.)

MATJAŽ: Utrujen sem.

JOŽEF: Ti kar zaspi. Pokrij se, da te ne bo zeblo. *(Potegne Matjažu odejo do vratu.)*

MATJAŽ: Pet minut.

JOŽEF: Ti se kar udobno namesti in spi. *(Odnese kozarec na mizo.)*

MATJAŽ: Saj ne boste večerjali brez mene?

JOŽEF: Tadej in Judita zamujata.

(Se vrne k Matjažu. Božiček se pojavi iz teme in pokuka v notranjost.)

JOŽEF: Ti sezujem copate?

MATJAŽ: Ne!... Zmeraj bodi obut. Nikoli ne več...

JOŽEF: ... kdaj boš v travi naletel na rezilo kose.

MATJAŽ: Kdaj bo treba na pot. *(Odpre oči)* Seži mi v žep.

JOŽEF: Kaj?

MATJAŽ: Tule, v prsni žep.

JOŽEF: Zakaj?

MATJAŽ: Mašila. Porini mi jih v ušesa. Premrle prste imam.

(Jožef seže Matjažu v prsni žep in izvleče dva plastična čepka.)

MATJAŽ: Daj mi ju noter. Edina zaščita pred Gregorjem. Zadnjič me je hotel ubiti.

JOŽEF: *(porine Matjažu v vsako uho po en čepke)* V redu? *(Molk. Glasneje:)* Bo v redu?

MATJAŽ: Zakaj pa vpiješ? Saj te slišim.

(Matjaž mu skuša poriniti čepke globlje v ušesa.)

MATJAŽ: Daj mi jih ven! Daj mi jih ven! (*Jožef mu vzame mašila iz ušes in mu jih porine v prsni žep.*) Zadrži ga raje malo v kuhinji. Vsaj par minut.

(Jožef gre proti vratom.)

MATJAŽ: A si videl Božička?

JOŽEF: (*se obrne*) Kaj?

(Božiček se umakne v temo.)

MATJAŽ: Prišel je z vrta in prinesel darilo. Delal sem se, da spim, pa je mislil, da ga ne vidim.

JOŽEF: (*potipa Matjažu čelo*) Ti si kar odpočij. Nikamor ni treba.

MATJAŽ: Treba bo, treba. Kmalu.

JOŽEF: Ne mudi se ti.

MATJAŽ: Mudi se mi pa res ne.

(Jožef odide v kuhinjo.)

3.

(Trenutek tišine. Na televiziji predvajajo božične pesmi. Iz kuhinje pride Gregor, ki použiva zadnje koščke torte. Obliže si prste. Skloni se. Od blizu si ogleda svoji dve nogi. S prstom se dotakne copatov in šteje:)

GREGOR: En dva tri, en dva tri, dvojce nog mi iz hlač štrli. En dva tri, en dva, tretje pa nikjer ni. (*Se vzravna, zapre oči in intenzivno razmišlja.*) Kam je šla tretja noga, da je nikoli ni? Tretja noga je naredila predolg korak, izgubila se je tja gor, v oblak, sploh ne ve, da jo pogreša vsak.

(Obstane pred Matjažem in ga gleda. Matjaž nekajkrat zasmrči. Gregor se ustavi pred televizorjem. Posluša petje, zakrili z rokami, dirigira. Se obrne k drevesu. Se zažene in trikrat teče v krogu okoli njega. Vmes:)

GREGOR: Nehaj, nehaj, nehaj, nehaj, nehaj... nehaj! *(Se ustavi, zadihan.)* Nehal sem. Bravo. *(Se potreplja po glavi.)* Priden. *(Začne korakati gor in dol, se vmes ustavlja.)* Zakaj gre senca z menoj tja po tlaku? Zakaj gre senca z menoj tja po tlaku? Zakaj gre senca z menoj tja po tlaku?

(Ugotovi, da je obstal pred Matjažem, ki še vedno spi. Sede na stol, ki ga je Jožef pozabil vrniti k mizi, in se nagne k Matjažu.)

GREGOR: V sanjah sem veter, veter, veter, ki veje veje vija vaja vija vaja, čez valove pšenice, čez polja olja olja zaspana, ja, samotne gorice in govorce in ptice, potresa gozdove, drvi čez bregove, tolaži in boža –

(Matjaž se zdrami in zgrožen strmi v Gregorja. Gregor se nekoliko odmakne. Gledata se.)

MATJAŽ: Če mi prineseš kozarec vina, ti bom dovolil, da mi odrecitiraš še eno.

(Pokaže k mizi. Gregor gre in natoči dva kozarca, nekaj vina zlije po mizi, se vrne s kozarcema k Matjažu, ki enega vzame. Trčita, izpijeta. Gregor sede in skloni glavo. Božiček se pojavi iz teme in pokuka v notranjost.)

GREGOR: Pa nisem veter, nisem, nisem veter, krikne srce, ko valujoče polje umre. Ne morem pregnati oblakov. Pa bi rad, tako tako rad, tako tako rad vsem nesrečnim podaril pomlad...

MATJAŽ: Ubogi fant. Nisi le nor, si tudi nesrečen.

(Matjaž in Gregor strmita drug v drugega. Potem si Matjaž potegne odejo nazaj do vratu in zapre oči. Gregor ga gleda. Potem se uleže na tla pred njim in začne sesati palec. Glavo položi Matjažu na copate. Zaspi. Na televiziji slišimo božično petje.)

4.

(Skozi francosko okno posijeta v sobo dva žarometa. Božiček se jadrno umakne v temo. Ustavi se avto. Slišimo odpiranje in zapiranje vrat. Koraki. Pred oknom se pojavita Judita in Tadej. Pritisneta nosove ob šipo in pogledata v sobo. Tadej pritisne ob šipo. Okno se odpre. Vstopita. Tadej zapre okno in stopi naprej.)

JUDITA: Počakaj malo. *(Si popravi pričesko.)* Kako zgledam?

TADEJ: Na tla bodo padli. *(Zagleda Matjaža in Gregorja.)* Dva sta že. *(Zakorači naprej.)*

JUDITA: *(ga potegne nazaj)* Počakaj. Na, drži mi. *(Iz torbice potegne ogledalce in ga porine Tadeju v roko.)* Dvigni ga. Še. Malo manj.

(Iz torbice vzame šminko in si začne barvati ustnice.)

TADEJ: Zakaj ne moreš biti naravna?

JUDITA: To je moja narava. Če ti ni všeč, povej.

TADEJ: Sem rekel, da mi ni?

JUDITA: Jaz sem rekla. Se spomniš? Takoj na začetku. Tadej, sem rekla, ti rabiš drugačno žensko. Ti rabiš skuštrano miš, ki teka okrog v spalni srajci in se umije tako pogosto, kakor jo na prostem zaloti dež. Malo nižje. *(Prime Tadeja za roko in mu jo potegne navzdol.)* Ti nisem rekla? Kaj rineš v damo, ki je deset let starejša in ima čudne higienske navade, ki so puncam tvojih let tako tuje.

TADEJ: Ne pretiravaj.

JUDITA: Kaj ti bo staromodna ženska, ki ji urejen videz še nekaj pomeni, ko bi lahko v torbici nosila samo zavojček kondomov in čao miki?

TADEJ: Si končala?

JUDITA: Ne. *(Ga prime za roko in mu jo dvigne.)*

TADEJ: Mislim, z neumnim čvekanjem?

JUDITA: Pravzaprav je ta barva premočna. Poglej. *(Potegne ogledalce Tadeju iz rok in ga obrača, da bi ujela najboljšo svetlobo.)* Ogabno. Kot da me je nekdo vsekal v gobec in mi pustil krvavo rano. Na, primi.

(Porine ogledalce Mateju nazaj v roko, seže v torbico, izvleče papirnat robček in si z njim temeljito očisti ustnice. Se ozre; ne ve, kam bi vrgla robček. Razprostre ga in ga napiči na božično drevo.)

TADEJ: Samo čas zgubljava.

JUDITA: A res? *(Pogleda k tlom.)* Mogoče je kje na tleh, skloni se in ga poišči. *(Pobrska po torbici in izvleče drugo šminko.)* Si ga našel? Nisi. Drži mi špegl, da ga ne zgubiva še več. Tvoja minuta je vredna najmanj

miljon. Zdaj ko si tak businessman. *(Se začne ponovno šminkati.)*

TADEJ: Zakaj si tako natakjnena?

JUDITA: *(ga prime za roko in mu jo zniža)* Ker me tvoji ne marajo in sem tukaj zato, da bi ti naredila uslugo.

TADEJ: Saj ni treba -

JUDITA: Ni treba? *(Mu iztrga ogledalce in ga porine v torbico.)* Pa bi prej povedal. *(Se obrne, da bi šla.)*

TADEJ: *(jo potegne nazaj)* Judita! Božični večer je.

JUDITA. Nisem verna.

TADEJ: Ne gre za to. Moja družina ni praznovala božiča skoraj petdeset let. Babica hoče, da je to nekakšna ... družinska sprava. Poleg tega ...

JUDITA: Poleg tega pa je to idealna priložnost, da očeta poprosiš za tisti kos zemlje, a ne? Kako ti ga naj odreče na božič?

TADEJ: A tebi ni več do tiste zemlje?

JUDITA: Ni se ti treba pretvarjati, to hočem reči. Družinska sprava ti pomeni še manj kot meni.

TADEJ: A ne moreš zdržat pol ure? Že tako ...

JUDITA: Že tako mislijo, da si na glavo padel, ko si se oženil z menoj. To si hotel povedati. Ne?

TADEJ: Zmagala si. Greva? *(Se obrne.)*

JUDITA: *(ga potegne nazaj)* Če sem zmagala, me moraš ubogati. Najprej me objemi in mi daj ljubčka, na vsako lice po enega, pošepni mi v uho, da me imaš še zmeraj rad, vsaj še malo, čeprav bi me najraje sunil v rit, potem pa greva in tvojim pokaževa, da sva najbolj srečna na svetu. *(Tadej se obotavlja. Judita ga stisne k sebi.)* Oprosti. Prava mrha sem. Ampak rabiš me še, kar priznaj.

(Judita vzame iz torbice papirnat robček in si obriše oči, čeprav ni videti, da bi jokala.)

TADEJ: Zakaj se pa cmeriš?

JUDITA: Ker si dober do mene. In mi vse odpustiš.

TADEJ: *(zavzdihne)* Judita...

JUDITA: Tvoja potrpežljivost me gane, ne morem pomagati.

(Razprostre robček in ga natakne na drevo, poleg prvega. Ko se obrne, nenadoma zagleda Matjaža in Gregorja.)

JUDITA: *(prestrašena)* Kdo je to?

TADEJ: Dedek, saj ga poznaš.

JUDITA: Oni na tleh.

TADEJ: Stric Gregor. Ne bo te pojedel.

JUDITA: Zakaj leži na tleh? Je bolan?

TADEJ: Kataliptičen. Vsakih pet minut se zvrne in za nekaj časa zaspi.

JUDITA: Kaj pa počne, ko je buden?

TADEJ: Grem po babico in očeta, očitno sta v kuhinji.

JUDITA: Ne puščaj me same!

TADEJ: Končaj s svojim šminkanjem.

JUDITA: *(se odpravi proti steklenim vratom)* Bom raje počakala v avtu.

TADEJ: Obnašaj se vsaj pol ure, kot da si stara vsaj petnajst let!

JUDITA: *(sede k mizi in se našobi)* Če se ne vrneš v dveh minutah, bom začela kričati. *(Pogleda na zapestno uro.)*

5.

(Tadej odide v kuhinjo. Judita odpre torbico, izvleče ogledalce in si na nekaj mestih popravi pričesko. Izvleče cigareto, pogleda k Matjažu in Gregorju, si premisli, porine cigareto nazaj v škatlo in škatlo v torbico. Poigrava se s plamenom vžigalnika. Pospravi vžigalnik. Se nagne naprej in gleda TV. Nestrpno zavzdihne, pogleda na stensko uro.)

JUDITA: *(nestrpno)* Tadej, prav krut si do mene, da veš.

(Gregor se zbudi in sede pokonci. Zastrmi se v Judito. Judita otrpne. Gregor vstane in stopi proti njej.)

GREGOR: Frida!

JUDITA: *(plane s stola)* Nisem Frida! *(Začne se umikati.)* Tadej!...

(Ritensko se umika okoli mize, potem okoli drevesa. Gregor ji sledi.)

GREGOR: Frida! Frida! Frida!

JUDITA: Tadej, pridi sem!

GREGOR: Smisel! *(Dvakrat poskoči.)* Smisel! Smisel!

JUDITA: Česa?

GREGOR: *(divje maha z rokami in jo zasleduje po sobi)* Smisel je črna barva dreves, ki kaplja, kaplja na zelene krastače, na zelene krastače –

JUDITA: Že mogoče.

GREGOR: Smisel je bodljikavi konec morja, morja, kamor se gnetejo izobčenci pred mrzlim svetom notranjosti, *mrzlim* svetom notranjosti –

JUDITA: Strinjam se.

GREGOR: Smisel je vedno navzoč in nalepljen na zrak, na vodo in smeh trohnečih živali v nerazumnih džunglah, ki jih iztrebljamo –

JUDITA: Pokvarjeni smo. *(Zavpije.)* Tadej!

GREGOR: Smisel je razlit po mestnih ulicah, ja, po ulicah, natisnjen je na plakate, reklame, ponudbe in smerokaze –

JUDITA: In bankovce, in davčne obrazce ...

GREGOR: A mi ga vendar tako zagonetno iščemo, slepci nori, slepci.

JUDITA: Jaz ga ne.

(Znajde se v kotu, od koder ne more, ker stoji Gregor pred njo. Gledata se. Gregor se obrne, skloni glavo, gre k mizi, sede na stol. Nenadoma je potrta. Judita mu počasi sledi in sede na stol na drugem koncu mize.)

JUDITA: Smisla ne smemo iskati. Živeti ga moramo. To ni moja modrost, prebrala sem v neki reviji. Včasih kaj preberem. Čeprav se mi na zunaj ne vidi, a ne? *Premor.*) Se nočete pogovarjati?

GREGOR: *(počasi dvigne glavo in jo pogleda)* On pa stoji pred vzhodom rdeče krogle, nož je nabrusil na skalah nore strasti –

JUDITA: *(ploskne z rokami)* Vi ste pesnik! Jaz sem pa mislila *(naredi kretnjo)* ... da ste ... *(Naredi kretnjo.)*

GREGOR: *(vstane in stopi proti njej)* Frida!

JUDITA: *(vstane in se jadrno umakne)* Frida pa nisem.

GREGOR: S sunkovitimi udarci zdrobita skale, ki ležijo med njima. Sonce jima razpeni kri.

JUDITA: Pomota!

GREGOR: S kačastim telesom ga ovije ovije ovije in žari vanj, žari vanj trpkih, trpkih oči –

JUDITA: *(se umika pred njim)* Čisto nič ne žari. *(Zavpije.)* Tadej! *(Tiše, sama sebi.)* To mi boš plačal. *(Na ves glas.)* Tadej!!!

(Matjaž se zbudi, sede pokonci in se zastrmi vanjo.)

MATJAŽ: Pomladila si se.

JUDITA: Dobra šala. Če mi še niso osiveli lasje, mi bodo vsak hip.

MATJAŽ: *(si natakne očala)* Sploh nisi ti.

JUDITA: Ne? Kdo pa sem?

MATJAŽ: Pridi bliže, da vidim.

JUDITA: Nisem naprodaj.

MATJAŽ: Kaj pa potem delaš tukaj?

JUDITA: S Tadejem sva prišla na božično večerjo.

MATJAŽ: S katerim Tadejem?

JUDITA: Vidim, da ste poleg vsega še filozof.

GREGOR: Frida!

JUDITA: Nasploh ste vsi tako zanimivi, da bi morali odpreti hišo strahov in pobirati vstopnino.

GREGOR: V mojih ustih je zid, zaraščen z gostim slakom. Zrak mojih pljuč udarja vanj in se vrača vame. *(Maha z roko.)* Ha hu, ha hu, ha hu. Zid je kamnit in močan. *(Tolče s pestjo.)* Dng,

dng, dng! Da bi ga izpljunil, bi moral imeti silo deseterih pljuč.
Stoterih! Tisočerih!

JUDITA: Žal tudi moja pljuča niso kaj prida.

(Tadej pride iz kuhinje.)

JUDITA: Prav nesramen si. Toliko, da nisem znorela.

TADEJ: Pozdravljen, dedek.

MATJAŽ: Pridi bliže.

6.

(Tadej se ustavi pred Matjažem, ki se nagne naprej in si ga ogleda.)

MATJAŽ: Se mi je zdelo, da je to tvoja baba.

TADEJ: Žena, dedek.

MATJAŽ: Baba ostane baba tudi potem, ko je žena. Poglej svojo babico.

GREGOR: *(prime Judito za roko)* Frida!

JUDITA: *(se ga otrese in skoči proč)* Nisem Frida! Zakaj me kliče tako?

TADEJ: Spominjaš ga na njegovo ljubezen.

JUDITA: Ne.

TADEJ: Oba sta bila stara šestnajst let. Kot Romeo in Julija. Potem je lepega dne izginla.

JUDITA: *(pogleda Gregorja pristnim sočutjem)* Ne.

TADEJ: Že prej je bil čuden, takrat pa se mu je dokončno sesul trdi disk. In mu zmešal fajle v ta čudna ocvrta jajca. Babica misli, da je to poezija. Celu sonetni venec je napisal tej svoji Fridi. *(Se obrne, glasno.)* A ne, stric? Si spesnil kaj novega?

MATJAŽ: Če ga misliš spodbujati, vaju prosim, da stopita gor do gmajne. Naj napiše pesem o spomeniku, ki ga zida tvoj oče.

TADEJ: *(neprijetno presenečen)* Spomenik? Komu?

MATJAŽ: Vsemu, kar leze in gre.

TADEJ: Pa ne na gmajni!

MATJAŽ: Prav tam.

TADEJ: Se zavedaš, kakšna lokacija je to?
MATJAŽ: Vetrovna. Nihče ni ušel prehladu, kdor je tam krave pasel.
TADEJ: Ob glavni cesti, dedek. Super razgled. Vinograd je blizu, in gozd. Si kdaj pomislil, da bi tam lahko stal motel z restavracijo?
MATJAŽ: Nikoli. Spim lahko tukaj, hrana pa tudi ni tako slaba, da bi moral jesti drugje.
TADEJ: Govorim o gradnji turističnega objekta! O prihodnosti –
MATJAŽ: Čigavi?
TADEJ: *(po premoru)* Dedek, poslušaj –
MATJAŽ: Danes bi vsi nekaj zidali. Spomenike preteklosti, spomenike prihodnosti. Včasih smo bili srečni, če smo lahko nakrmili krave.
TADEJ: Krave so danes razkosane, zavite v celofan in razstavljene v supermarketih. Svet gre naprej, mi pa z njim.
MATJAŽ: Jaz ne. Že sto let sem na istem mestu.
TADEJ: Si ponosen na to?
MATJAŽ: Na kaj si pa ti ponosen?
TADEJ: Na prihodnost, ki je pred mano.
MATJAŽ: Ti bi uspel na Kitajskem, lahko bi izumljal čistilne naprave za babico. Bila bi ti strašno hvaležna.
TADEJ: Ne potrebujem hvaležnosti. Potrebujem zemljo na gmajni.
MATJAŽ: Prosi očeta, naj podre spomenik.
TADEJ: Zakaj ga sploh zida?
MATJAŽ: In to na moji zemlji.
TADEJ: Zemlja je tvoja?
MATJAŽ: Odkar je na njej spomenik, ni več moja, ampak Satanova.
TADEJ: Satan je zmeraj pripravljen na posel. Bolj me zanima, ali si ti pripravljen prepisati zemljo *name*.
MATJAŽ: Preden bo tvoj oče podrl spomenik, bom jaz že tristo let v grobu.
TADEJ: Prepusti to meni. Celo vesel bo priložnosti, da lahko naredi kaj za sina. Zanima me, ali bi ti, kot ded vnuku –
MATJAŽ: Prinesi mi kozarec vina, pa bom razmislil.

(Tadej mu jadrno natoči kozarec vina. Gregor, ki sedi pri mizi, mu nenadoma sklene roke okoli zapestja roke, v kateri drži kozarec.)

GREGOR: Zakaj nisem več otrok pomladnega vetra...

TADEJ: (*nestrpno*) Ne vem, stric. Če bi vedel, bi ti povedal. Daj spusti roko, okej? (*Zavpije.*) Stric!

(Gregor se prestraši in umakne roko. Tadej odnese kozarec Matjažu, ki ga na dušek izprazni in vrne kozarec Tadeju.)

MATJAŽ: Žal je stvar taka, da ti gmajne ne morem dati.

TADEJ: (*postavi kozarec nazaj na mizo, se počasi obrne*) Zakaj ne?

MATJAŽ: Ne znaš spoštovati zemlje.

TADEJ: Dedek...

MATJAŽ: Koliko sob bo imel motel?

TADEJ: Dvajset.

MATJAŽ: Imaš že načrte?

TADEJ: Seveda.

MATJAŽ: Vsaka soba bo imela kopalnico?

TADEJ: Normalno.

MATJAŽ: In sekret?

TADEJ: Menda ne misliš, da bodo gostje tekali v grmovje.

MATJAŽ: Pričakuješ, da bodo sobe ves čas oddane?

TADEJ: Mimo pelje mednarodna cesta. Zakaj pa misliš, da se lotevam projekta?

MATJAŽ: Dvajset sob, štirideset gostov, in vsak se bo najmanj enkrat na dan posral. Kam bo šel ves tisti drek?

TADEJ: (*osupel*) Dedek... v greznico!

MATJAŽ: Imel boš greznico?

TADEJ: Ja kaj pa?

MATJAŽ: In temu ti praviš spoštovanje do zemlje? Da bo v sveta tla, v katerih ležijo kosti tvojih prednikov, praznilo čreva bogve koliko Švabov, Avstrijcev in Lahov? Potem je že boljši spomenik.

TADEJ: Dedek, na gmajni ni nihče pokopan.

MATJAŽ: Vprašaj očeta.

TADEJ: Zakaj?

MATJAŽ: A ti nisem rekel, da zida spomenik?

TADEJ: Spomenik komu, za božjo voljo?

MATJAŽ: Žrtvam vojne.

TADEJ: Katere vojne? In zakaj na gmajni?

MATJAŽ: Ker pozna zgodovino in ve, kdo vse je umiral v teh krajih.

Knjigo piše o tem. Ti ni povedal?

TADEJ: Ne.

MATJAŽ: Meni je.

TADEJ: *(počepne ob Matjažu)* Dedek ... Potrebujem gmajno. *(Prime Matjaža za roko.)* Potrebujem jo.

MATJAŽ: *(mu odtegne roko)* Vprašaj babico. Njena je.

TADEJ: *(sunkovito vstane)* Zakaj mi pa nisi takoj povedal?

MATJAŽ: Hotel sem videti, kako daleč mi boš zlezal v rit.

TADEJ: Ni lepo, da nisi pošten do mene.

MATJAŽ: O! Hvala za darilo, vnuk. Vesel božič tudi tebi.

(Zazvoni Tadejev mobilni telefon. Nosi ga v posebnem toku za pasom, kot revolver. Izvleče ga in ga dvigne k ušesu.)

TADEJ: Prosim ... Glej, božič je ... Seveda se trudim ... So pa stvari nekoliko zapletene ... Ne skrbi ... Čao. *(Porine mobilni telefon nazaj v tok. Pogleda Judito.)* Vinko ... Kujon netaktni ... Sprašuje, ali že imava parcelo.

GREGOR: *(nenadoma oživi in prime Tadeja za roko)* Kamen je kamen, dva kamna še kamna, več kamnov je cesta, ki vodi v kamnito daljavo. Po njej kot za stavo hrume in brezglavo drvi jo vozila – z otožnim kriki se dvigajo ptice nad sivo, kamnito puščavo –

TADEJ: Stric, spusti me. Rekel sem, spusti me! *(Mu nasilno iztrga roko.)*

GREGOR: *(pokaže Judito)* Frida.

TADEJ: Zabavaj jo, dokler se ne vrnem. *(Gre proti vratom v kuhinjo.)*

JUDITA: *(mu sledi)* Bom raje jaz zabavala tebe.

TADEJ: *(se obrne)* Judita, sam bi rad govoril z njima. Z vsakim posebej. Sam.

JUDITA: Nočeš, da gledam, kako jima ležeš v rit.

(Tadej samogibno izproži roko in ji primaže klofuto. Takoj obžaluje.)

TADEJ: Oprosti.

JUDITA: Je že v redu.

TADEJ: Judita ... Sploh ne vem, kaj ... Pojdi z mano.

JUDITA: Bom kar ostala.

TADEJ: Si prepričana?

JUDITA: Nikoli bolj.

(Iz kuhinje pride Vera in prinese košarico piškotov.)

VERA: Da boste malo prigriznili. Puran se še peče. *(Položi košarico na mizo, zagleda razlito vino, ostanke vina v kozarcih.)* Kdo je pil vino iz štirih kozarcev? *(Pogleda Tadeja.)*

TADEJ: Babica, kje je oče?

VERA: Dobro veš, da se tvoj stric in dedek spremenita v pošasti, če kaj popijeta. Danes, ker je pač božični večer, sta izjemoma upravičena vsak do enega kozarca. Med večerjo. Ne pa na prazen želodec.

TADEJ: Babica, pila sva midva z Judito. Žal mi je, ker sva umazala štiri kozarce. Takoj jih grem oprat.

VERA: *(pobere kozarce)* Raje povej svoji ženi, naj si sezuje škornje. Življenje sem posvetila vzdrževanju čistoče v tej hiši – si ne zaslužim vsaj danes nekoliko uvidevnosti? Naj bo to njeno božično darilo.

(Gre proti vratom, ki jih zaradi polnih rok ne more odpreti. Tadej ji pohiti na pomoč.)

MATJAŽ: Poglej! *(Pokaže proti televizorju.)* Poglej, kaj so spet izumili Kitajci. *(Vera se obrne.)* Metlo, ki čisti z vodnim curkom. Poglej, kako vse odnese pred sabo. Umazanijo, škornje, celo lastnike škornjev. S tem bi lahko v petih minutah počistila vso nesnago iz hiše.

(Vera odide v kuhinjo. Tadej ji sledi, zapre vrata za sabo. Judita si začne sezuvati škornje. Matjaž in Gregor jo gledata. Dvigne prvi škorenj in ga spusti na tla poleg sebe. Začne si sezuvati drugega. Si premisli, se neha sezuvati. Pobere sezuti škorenj in

si ga znova obuje. Iz torbice vzame škatlico cigaret, izvleče eno, si jo prižge. Puhne dim v zrak, potem še enkrat, in še enkrat.)

JUDITA: Moje božično darilo bom jaz. Takšna kot sem. To bo moj prispevek k družinski spravi. (*Vstane, natoči vina v kozarec, ga odnese Matjažu.*) Izvolite.

(Matjaž na dušek izpije in ji vrne kozarec.)

MATJAŽ: Tako slabega vina še nisem pil. Poskusi, boš videla.

JUDITA: Danes je božični večer, zato sem izjemoma, poudarjam, *izjemoma* upravičena do abstinence. Vendar šele med večerjo. Ne na prazen želodec. (*Natoči dva kozarca, ponudi enega Gregorju, drugega dvigne sama.*) Na zdravje, Gregor. Sploh ne vem, zakaj sem se te bala.

(Sede in pije. Gregor hitro izpije svoj kozarec, ga odloži, pri-makne stol k njenemu, se zaupno nagne proti njej.)

GREGOR: Dva dni pred koncem potrkam na grad ...

JUDITA: Sama dobrota te je. Sama dobrota. (*Z roko mu skuštra lase.*) Zakaj me tako gledaš?

GREGOR: Frida.

JUDITA: Jo zelo pogrešaš? (*Gregor prikima. Judita se nagne naprej in ga pogleda v oči.*) Mojbog! Kako si ti nesrečen!

GREGOR: Dva dni pred koncem potrkam na grad ...

JUDITA: Se ne znaš pogovarjati?

GREGOR: (*nestrpno prikima*) Dva dni pred koncem potrkam na grad, na črviva hrastova vrata, in čakam dve stoletji, da se odpro.

JUDITA: (*nežno*) Gregor ... (*Iztegne roko in ga poboža po glavi.*)

GREGOR: (*jo zgrabi za roko in vstane*) Dvignem se na vrh, na stolp. Pod mano leži ves širni svet: reke tečejo v modri svetlobi –

JUDITA: Gregor, pomiri se –

GREGOR: Vrnem se na kamnito dvorišče, ležem na tla, med lobanje, veter me kotrlja po zlizanem tlaku –

JUDITA: Gregor!

(Gregor poklekne in ji zagrebe glavo v naročje. Objame jo okoli pasu.)

JUDITA: *(ga boža po glavi)* Ti se kar zjoči. Tudi jaz bi se rada, pa nimam nikogar, ki bi me božal. Preveč ljudi si domišlja, da jih nič ne more povoziti. Midva veva, da ni tako. A ne?

GREGOR: *(jo pogleda)* Frida!

JUDITA: Prav, bom pa Frida. Čeprav ne razumem, zakaj je ne moreš pozabiti. Mene pozabijo že naslednji trenutek. Razen če imajo od mene korist. *(Poboža Gregorja po glavi.)* Se sploh zavedaš, kako nenavaden si? Za tako ljubezen bi se marsikatera ženska dala bičati!

GREGOR: ... ležem na tla, med lobanje ...

JUDITA: Mogoče pa je bila Frida angel. Si kdaj pomislil na to? Angel, ki te je s svojim dotikom zmedel in zdaj govoriš božje besede –

GREGOR: *(jo prime za roko)* Frida!

JUDITA: Ne, Gregor. Jaz nisem angel. Prej hudič. Moške spravljam ob živce. Ne ob pamet, za to sem preveč navadna. Ob živce pa.

GREGOR: Skočim z visoke skale na mrzel tlak, da bi utrnil svetlobo te čudne zavesti, te čudne, čudne zavesti –

JUDITA: *(ga poboža)* Ne razumem tvojih besed. Jih pa čutim.

GREGOR: Zakaj gre senca z menoj tja po tlaku?

JUDITA: Tudi jaz se sprašujem. Lani sva bila s Tadejem na Kanarskih otokih. Ne boš verjel – že prvi dan me je prikovalo pred neko izložbo. V njej sem zagledala svoj odsev. Ni se mi zdelo mogoče – mislila sem, da lahko greš po svetu in pustiš samega sebe doma.

GREGOR: *(se ji zazre v oči)* Prazen je ves moj obraz kot trudni čas –

JUDITA: *(ga stisne k sebi)* Gregor ... Počutim se krivo za to, kar nosiš v sebi. Kako se ti naj oddolžim? *(Prime ga za ramena, ga odmakne od sebe.)* Poglej me v oči.

GREGOR: *(sklanja glavo, kot da mu je nerodno)* Frida.

JUDITA: Kaj bi rad, da naredi Frida?

(Gregor ji desno roko previdno položi na levo dojko in se je zaupljivo zazre v oči. Judita ugasne cigareto v kozarcu za vino, prime Gregorja za levo roko in mu jo položi na svojo desno dojko.)

JUDITA: To bi rad, da naredi?

(Gregor resno prikima.)

Judita: Misliš, da bi to bilo pametno?

(Gregor resno prikima.)

Judita: Jaz pa nisem sigurna. Čeprav je res, da bi to naredila kot Frida, ne kot Judita. A ne?

(Gregor resno prikima.)

Judita: In že večkrat sem si želela, da bi lahko bila kdo drug. In naredila kaj, česar Judita ne bi. Čeprav sem marsikaj takega naredila že kot Judita. Zmeraj sem hotela osrečevati ljudi. Predvsem tiste najbolj nesrečne. Ko sem bila še majhna, sem hotela krasti torbice našminkanim damam in razdajati nakradeno revnim otrokom. *(Seže po torbici, izvleče ogledalce, si popravi pričesko, ki jo je Gregor zmršil.)* Zadnjič je neki otrok meni hotel ukrasti torbico.

(Iz torbice vzame šminko in si nalahno pobarva ustnice. Vrne šminko in ogledalce v torbico in jo zapre.)

Judita: Greva?

(Gregor prikima.)

Na majhen sprehod? Do avtomobila tam zunaj?

(Gregor prikima in vstane. Odpravita se proti francoskemu oknu. Vrata iz kuhinje se odpro, vstopi Tadej in pridrži vrata za Vero, ki prinese veliko skledo juhe.)

VERA: Gregor? Kam odhajaš?

JUDITA: Na sprehod ga peljem.

VERA: Saj ni otrok. Pridi, Gregorček, papcali bomo.

(Postavi skledo na sredo mize. Tadej prinese štiri oprane kozarce. Gregor spusti Juditino roko, pohiti k mizi, sede.)

GREGOR: Nekdo že dva dni zunaj stoji in čaka, le čaka ...

VERA: Tadej, povej svoji ženi, da se ji ni treba sezuti – za božič ji poklanjam pravico, da ostane zvesta svojim maniram.

(Odide v kuhinjo. Judita se obrne in odpre francosko okno.)

GREGOR: *(plane za njo in jo prime za roko)* Frida!

JUDITA: No, prav. *(Zapre okno.)* Če želiš, da ostanem, bom. Samo zaradi tebe. Pa še škornje si bom sezula, mogoče ti bodo vseč moje noge.

(Gre nazaj k mizi, Gregor jo ves čas drži za roko.)

TADEJ: Kaj ti pa je? Si se napila?

JUDITA: *(sede in porine torbico pod mizo)* Ne, dragi mož, moj preljubi Tadej, vir moje radosti in predmet mojega poželenja, vitez z mobitelom in junak poslovnih podvigov, ne, tvoja draga se ni napila. Polastili so se je Marsovci. Sploh več nima kontrole nad svojimi besedami. Kaj šele dejanji! *(Začne si sezuvati škornje.)*

MATJAŽ: *(se nenadoma zdrami)* Marsovci? A so spet pristali?

JUDITA: Seveda. S Tadejem sva jih videla iz avta. Nekaj je priletelo po zraku, delalo je pk-pk-pk, in potem puuumf! – kot da se je razletelo v iskre.

MATJAŽ: Vedel sem, da se bodo vrnil.

TADEJ: Videla sva ognjemet, ne pa Marsovce. Slišala sva petarde.

(Judita zbrca škornje pod mizo, se nagne nazaj na stolu in iztegne levo nogo.)

JUDITA: Poglej si to, Gregor. A nima Frida seksi nog?

TADEJ: Judita, opravičil sem se.

JUDITA: Te ne mika, da bi jih pograbil z obema rokama?

TADEJ: Me res moraš kaznovati na tako grob način?

JUDITA: Si slišal, Gregor? Tvoja Frida je pokvarjena, pijana in groba.

(Gregor se spusti na kolena in silovito objame njeno iztegnjeno nogo.)

TADEJ: Stric! Spusti Judito!

JUDITA: Zdaj me pa malo pobožaj, da vidim, ali znaš biti nežen.

TADEJ: Stric, spusti jo ta trenutek!

(Gregor pograbi Judito okrog pasu, kot da pri njej išče zavetje. Iz kuhinje prideta Jožef in Vera.)

TADEJ: Stric, to je zadnje svarilo!

JOŽEF: Tadej, ne!

(Tadej pograbi Gregorja za roko in za lase in ga surovo potegne proč od Judite. Pahne ga na tla. Preden se lahko znese nad njim, ga Jožef z rokami vklene od zadaj. Vera izusti dolg, pretresljiv krik. Trenutek tišine.)

GREGOR: *(na tleh)* Komu jezik iztrgati, komu lastno kri pljusniti v obraz? Senca, senca, senca pade do zaprtega okna. Prihaja po poti, prihaja z neba, iz globin. Zdaj hitreje, zdaj bo tu:

(Vstane. Iztegne roko proti francoskemu oknu in obnemi. Zunaj, pred oknom, stoji Božiček z malho in prijazno gleda v sobo.)

VERA: Za božjo voljo. Kaj je zdaj to?

MATJAŽ: *(zasuka glavo)* Miklavž.

JOŽEF: Dedek Mraz.

JUDITA: Božiček. Dedek Mraz je umrl .

VERA: Čigava šala je to?

TADEJ: Verjetno sosed, ki se je oblekel v Božička in hodi okrog zabavat otroke.

JOŽEF: Mu odprem?

VERA: Ne vemo, kdo je.

JUDITA: Ne veste, kdo je Božiček? Kaj pa potem praznujete?

8.

(Gregor gre k francoskemu oknu, pritisne dlani in obraz k šipi in strmi v Božička. Božiček se mu nasmehne. Gregor mu vrne nasmeh. Božiček potegne iz žepa čokolado in jo pokaže Gregorju. Gregor mu odpre vrata. Božiček vstopi in Gregorju izroči čokolado. Gregor jo odvije in začne jesti. Božiček potegne iz žepa še več čokolad in jih ponudi po vrsti Tadeju, Juditi, Matjažu, Jožefu in nazadnje Veri. Vsak vzame svojo napol mehanično – kot da so hipnotizirani.)

VERA: *(se zbere)* Hvala. In srečno pot naprej.

BOŽIČEK: Naprej?

VERA: Gotovo vas pričakujejo še kje.

BOŽIČEK: O, brez skrbi.

VERA: Kdo vas je najel?

BOŽIČEK: Vi.

VERA: Jaz?

BOŽIČEK: Vsi vi.

(Vera se ozre in pogleda vsakega posebej.)

JOŽEF: Jaz ne.

MATJAŽ: Jaz še manj.

TADEJ: Jaz tudi ne.

JUDITA: Nikar ne glejte mene – tudi če bi se spomnila, si ne bi upala.

(Vsi pogledajo Gregorja.)

VERA: Skratka, prišli ste na lastno pobudo. Zakaj?

BOŽIČEK: Božič je.

VERA: Natanko tako. In kot vidite, smo tik na tem, da začnemo z večerjo.

BOŽIČEK: *(se nagne proti mizi, poduha)* Diši nebeško.

VERA: Hrane je dovolj za šest oseb. Zato ne vidim, kaj bi vas še zadrževalo.

JOŽEF: Ne, mati, ne moremo tako. Praznik je.

TADEJ: Res, babica. Najmanj, kar lahko gospodu ponudimo, je kozarec vina. (*Seže po pletenki.*)

MATJAŽ: Jaz bi tudi.

VERA: Tadej, počakaj. (*Tadej odloži pletenko.*) Nočem biti nevljudna, a za praznik je potrebno primerno razpoloženje.

MATJAŽ: Sprosti se, pa bo primerno.

VERA: Kako se naj sprostim, če ne vem, kdo je med nami?

MATJAŽ: Božiček. A ga ne vidiš?

(Gregor prime Božička za roko in ga odpelje do Judite. Sprstom pokaže nanjo, kot da je njegova najbolj dragocena igrāča.)

GREGOR: Frida.

BOŽIČEK: (*Juditi*) Veseli me. Ti pa si Gregor, a ne?

VERA: To ni nobena Frida, ampak Judita. In kako veste, da je mojemu sinu ime Gregor?

BOŽIČEK: Sem tisti, ki ve.

VERA: Tudi za druge, verjetno.

BOŽIČEK: Lahko poskusim. (*Pogleda vse po vrsti.*) Tadej, Jožef, Matjaž, Vera. (*Premor.*) Sem se zmotil?

VERA: Če vas nihče ni najel, prekleto dobro poznate mojo družino –

MATJAŽ: A zdaj boš pa klela? Kaj ti pa je?

VERA: Matjaž, tiho bodi, ker sploh ne veš, za kaj gre.

MATJAŽ: Gre za to, da nisi sposobna praznovati božiča. Pride Božiček, pa ga zaslišuješ, kot da si ga zalotila pri vlomu.

JOŽEF: Res, mati.

MATJAŽ: Mogoče je klošar, ki nima nikogar, pa bi rad družinski praznik preživel v družinskem krogu.

VERA: Da ni slučajno Marsovec, ki bi si rad od blizu ogledal naše običaje.

MATJAŽ: Ne, za Marsovca je preveč prijazen.

TADEJ: Res, babica. Nekatere družine celo povabijo reveže na božično večerjo. S tem ne trdim, da je ta gospod revež – morda je prišel zato, da bi bil praznik kar najbolj pristen, (*pogleda Božička*) a ne?

BOŽIČEK: Potrudil se bom.

TADEJ: *(Veri)* Lahko zdaj nazdravimo? *(Seže po pletenki.)*

VERA: Ne. Naj mi ta gospod pove, kdo je. Potem se lahko zabavate z njim do ranega jutra.

(Vsi pogledajo Božička.)

JOŽEF: Navsezadnje nismo otroci, ni se treba pretvarjati, da ste pravi Božiček.

BOŽIČEK: Uh, v zadrego me spravljate. Čisto nov sem pri tem, in bolj slabo pripravljen. *(Seže v malho in izvleče šop papirjev in časopisnih izrezkov.)* Pričakoval sem sicer to vprašanje, zato sem si nakracal par besed. Samo da jih najdem. Aha!

(Izloči kos papirja, vse druge si porine pol v en, pol v drugi žep suknje.) BOŽIČEK: Smem?

VERA: Izvolite.

BOŽIČEK: *(bere)* "Jaz sem tisti, ki se pogovarja z gorami. Ki sestavlja stvari, ki išče. Ki išče tam, kjer sta groza in strah. Jaz sem tisti, ki se pogovarja z mračnimi koti, ki zdravi, ki ozdravi, ki vse razreši, ki razkrije resnico. Jaz sem tisti, ki se sredi noči pogovarja s svetlobo dneva. Jaz sem zdravnik in zdravilo."

VERA: *(po premoru)* To je vse?

BOŽIČEK: Žal. Lahko še dodam, da bi vam rad pripravil največji praznik veselja doslej.

(Natakne kos papirja na eno od vej božičnega drevesa.)

VERA: *(se obrne in gre proti vratom v kuhinjo)* Neslana šala, ki si jo je privoščil eden od vas na moj račun. Ne bom trdila, da je bila to tvoja žena, Tadej, sem pa skoraj prepričana.

TADEJ: Babica!...

VERA: Ni lepo, da me niste posvarili. Drugače pa mi je vseeno: če hočete biti otroci, bomo pač večerjali s klošarjem, ki se je oblekel v Božička. Zadovoljni?

(Odide v kuhinjo. Zaloputne z vrati.)

9.

(Kratka tišina.)

JOŽEF: Opravičujem se. Mati zna biti včasih nekoliko tečna.

MATJAŽ: Hah! Nekoliko ...

JOŽEF: Čez manj kot minuto se bo vrnila, kot da se ni nič zgodilo.

TADEJ: Zdaj pa – končno – kozarec vina.

(Seže po pletenki. Božiček ga prehit.)

BOŽIČEK: Dovolite meni. Navsezadnje sem jaz prinesel ta nektar bogov. In pravilo je: kdor prinašaj, ta točaj. A ne, Gregor?

(Začne natakati vino v kozarce.)

GREGOR: Iz sivega jutra umrle noči reka teče prek sive ravnine, dolge, pozabljene dni, kakor čas, ki nikoli ne mine.

BOŽIČEK: Iz sivega jutra umrle noči jata ptic prileti nad vodo. In v sivo jutro umrle noči odleti, le še krikne v slovo.

(Gregor osuplo strmi v Božička. Božiček se mu prijazno smehlja. Gregorjev obraz se raztegne v zaupljiv nasmeh.)

JUDITA: Vidva se pa dobro razumeta.

BOŽIČEK: Božič je dan razumevanja, dan zarote proti vsemu grdemu in sovražnemu, a mar ni? *(Ponudi Juditi kozarec vina.)*
Izvolite.

JUDITA: *(vzame kozarec)* Hvala.

JOŽEF: Judita je mislila, da se razumeta, kot da bi skupaj recitirala eno od Gregorjevih pesmi.

BOŽIČEK: Prvič v življenju mi je uspelo sproducirati nekaj zmerno poetičnega. Se vam zdi, da imam talent?

(Ponudi kozarec Jožefu, potem še Tadeju.)

MATJAŽ: A moram kaj reči, da dobim vino?

BOŽIČEK: Ne, gospod Matjaž, za besede še ni pravi čas. Zaenkrat jih samo brusimo. Toliko časa smo jih tiščali na varnem, da

so povsem otopele. Izvolite. *(Izroči mu kozarec vina. Matjaž ga hoče takoj izpiti, a Božiček mu zadrži roko.)* Skupaj bomo nazdravili.

MATJAŽ: Pa dajmo.

BOŽIČEK: Skupaj z gospo Vero, ki je luč te družine. Bova stopila po mamico, Gregor?

(Gregor poskoči, prime Božička za roko in ga odpelje v kuhinjo. Drugi se s kozarci v rokah spogledajo.)

TADEJ: Precej čudno, vse to.

JOŽEF: Potem ga nisi ti najel?

TADEJ: Ne, oče, ker si ga po vsej verjetnosti ti.

MATJAŽ: Jaz vem, kdo je. *(Vsi ga pogledajo. Srkne vino.)* Pridite bliže.

(Judita vstane, vsi trije se približajo Matjažu in napeto čakajo. Matjaž se usede pokonci in se nagne naprej.)

MATJAŽ: Ta Božiček je Gregorjev kolega iz norišnice. Vsekan je na podoben način. Ker Gregorju ni uspelo, da me ubije sam, bosta zdaj poskusila oba. Recitirala mi bosta najbolj butaste verze vsak v eno uho, dokler mi ne raznese možganov.

TADEJ: *(odmahne)* Ah...

(Vsi trije se vrnejo na svoja prejšnja mesta, Judita sede.)

MATJAŽ: *(dopovedljivo)* Za vsem pa stoji stara ovčarka, ki bi me rada počistila iz hiše.

JOŽEF: Mislim, da ima oče prav.

TADEJ: Kaj, da je babica najela Božička?

JOŽEF: Enkrat je že naredila nekaj takega – se spomniš, oče?

MATJAŽ: *(izprazni kozarec in iztegne roko)* Daj mi še malo vina, pa se bom.

JOŽEF: *(vzame Matjažev kozarec in ga postavi na mizo)* Pred desetimi leti, ko sem se ločeval ... ko sva s tvojo mamo, Tadej, sklenila, da ...

TADEJ: Povej poanto.

JOŽEF: Takrat se je pojavil nekakšen družinski svetovalec, ki naj bi rešil najin zakon. Tvoja babica ga je grdo napadla, hotela ga je nagnati. Na koncu se je izkazalo, da ga je prav ona najela in plačala.

TADEJ: Ampak zakaj bi ... ne razumem.

JUDITA: Kako se motite! Božiček je prišel z Marsa in bo natanko opolnoči enega od nas odpeljal s seboj. Me boš kaj pogrešal, dragi, če se odloči, da vzame mene?

TADEJ: (*jo ignorira, gre k mizi, si natoči kozarec*) Ne vem, oče... ta tvoja teorija se mi ne zdi ravno –

MATJAŽ: Glej! (*S prstom pokaže k televizorju; vsi pogledi mu sledijo.*) Odšel je v kuhinjo, zdaj pa je naenkrat na televiziji.

JOŽEF: Ta ni isti, oče. Samo podoben mu je. Danes hodi po zemeljski obli najmanj sto tisoč Božičkov.

JUDITA: A nismo srečna družina, da imamo svojega, in to pristnega, namesto vseh tistih nezaposlenih igralcev, ki si morajo natakiniti brade in smešne čake, da lahko kupijo skromna darila za svoje lastne družine?

MATJAŽ: Saj res ... Kako da nam ta Božiček ni prinesel nobenih daril?

10.

(*Iz kuhinje pridejo Božiček, Vera in Gregor. Božiček presliši Matjaževe besede.*)

BOŽIČEK: Ne bo držalo, gospod Matjaž. Nihče ne bo ostal brez daril. (*Začne natakati vino v kozarce.*)

VERA: Je v tem času zvonil telefon?

JOŽEF: Mati ... Saj veš, da bi ti povedali.

BOŽIČEK: Na božični večer nikoli ne zvoni telefon.

VERA: Danes bo. Pričakujem pomemben klic.

BOŽIČEK: O?

VERA: Če že hočete vedeti: sporočili mi bodo, ali sem bila izvoljena za predsednico komiteja za prenovo šolstva pri stranki upokoencev.

BOŽIČEK: Za prenovno šolstva?

VERA: Se vam ne zdi, da je potrebna?

BOŽIČEK: Kako pa si jo kot bodoča predsednica komiteja zamišljate?

VERA: Zakaj vas zanima? Imate šoloobvezne otroke?

MATJAŽ: Imate male Božičke?

BOŽIČEK: Jaz imam na tisoče otrok, in vsi čakajo na vodstvo in zgled s strani starejših in bolj izkušenih.

VERA: Celotno vzgojo je treba ponovno zasidrati v tradicionalnih moralnih vrednotah. V spoštovanju do avtoritete, v resnicoljubnosti, zakonitosti in redu, v skrbi za šibke in prizadete.

BOŽIČEK: Zveni kot politični manifest.

VERA: Natanko to tudi je.

(Zazvoni telefon. Jožef, ki je najbližji, dvigne slušalko.)

VERA: Bom jaz! *(Mu iztrga slušalko iz roke.)* Halo?... *(Razočarano.)*

A ti si, Darka... Ne ne, družinski večer... Klasično... S to razliko, da tokrat gostimo Božička... Ne vem, od kod se je vzela, ampak tukaj je... Čudaški, vendar nič kaj nevaren, bi rekla... Enako. *(Odloži slušalko.)*

(Tačas je Božiček porazdelil kozarce. Zadjnega izroči Veri.)

BOŽIČEK: Gospe in gospodje –

MATJAŽ: Samo trenutek. *(Vsi ga pogledajo.)* Ti je povedal, kdo je?

VERA: Matjaž, ne spravljaljaj me zdaj še ti ob pamet.

MATJAŽ: Ti je povedal, kdo je!?

VERA: Saj je vseeno!

MATJAŽ: A naenkrat je vseeno?

VERA: Ta gospod ni noben potepuh. Je uglajen gospod, ki so mu lepe manire vse prej kot neznane. Kar je več, kot bi lahko rekla za marsikoga v tej sobi.

MATJAŽ: Skratka, popihal ti je na dušo in zdaj sta prijatelja.

JOŽEF: Oče, a smem predlagati, da se spomnimo namena in pomena današnjega praznika?

MATJAŽ: Ne bom poslušal učiteljskih govoranc. Poslušam jih vse življenje. In če misliš –

(Božiček potegne iz žepa majhno petardo, ki mu eksplodira v rokah. Vsi se prestrašijo.)

BOŽIČEK: Sem pa res neroden. Prav žal mi je, da je prišlo do eksplozije že takoj na začetku – to sem načrtoval za konec zabave. Ampak zdaj je, kar je. Predlagam, da izkoristimo ta premor za to, da si končno zaželimo vesele praznike. *(Dvigne kozarec.)* Na zdravje. *(Vsi dvignejo kozarce rečejo „Na zdravje“ in srknejo.)* Do dna, do dna, samo to velja!

(Vs izpijejo, Božiček pobere kozarce in jih postavi na mizo.)

BOŽIČEK: Tako, zdaj pa na delo.

MATJAŽ: A ne bomo jedli?

BOŽIČEK: Gospa Vera je sprejela moj predlog, da večerjo za kakšno uro prestavimo. *(Porine prst v skledi na mizi.)* V vsakem primeru je juha že mrzla in jo bo treba pogreti. *(Oblizne si prst.)* Morda dodati ščepec soli in nekaj popra. Tačas, ko se juha pogreva, puran pa hladi, bomo mi izpeljali projekt “Božična zabava”. Kaj imam tukaj?

(Iz žepa potegne tri zalepljene bele kuverte amerikanke. Gregor mu eno takoj potegne iz rok in jo odnese Juditi.)

GREGOR: Frida.

VERA: Gregorček, vrni kuverto Božičku. Takoj!

BOŽIČEK: Ni treba, Gregor. V vsaki od teh kuvert je opisan eden od zgodovinskih načinov praznovanja Božiča. Prepričan sem, da je Gregor izbral najprimernejšega. Tako zelo sem prepričan o tem, da lahko drugi dve kuverti vržem v koš. *(Se pripravi, da bi kuverti strgal na pol.)*

VERA: Ne! *(Božiček jo pogleda.)* Rada bi poznala tudi drugi dve varianti.

(Božiček strga kuverti in koščke raztrosi po sobi.)

BOŽIČEK: So trenutki v življenju, ko izbira ni mogoča. Dostikrat je za nas narejena. Prevečkrat jo naredijo tisti, ki si pravico do tega

enostavno vzamejo. So tudi trenutki, ko izbira ni smiselna, ker ima najboljši odgovor naključje. Odprite kuverto, gospa Judita.

(Judita odpre kuverto, izvleče list papirja, ga razgrne. Prebere:)

JUDITA: Praznik norcev.

BOŽIČEK: No, a nisem rekel, da bo Gregor izbral najprimernejšo varianto? Moč pesniške intuicije.

JUDITA: Kaj pa je praznik norcev?

TADEJ: Očitno nekaj, kar bi naj praznovali.

BOŽIČEK: Gospod Jožef, kot zgodovinar, strokovnjak za preteklost, povejte nam kaj o izvoru Božiča.

JOŽEF: To ni ravno moje področje.

BOŽIČEK: Seveda, vi ste poznavalec novejših dogodkov, strokovnjak za datume proklamacij, spopadov na kopnem, na morju in v zraku. Računovodja smrti, bi lahko rekli, a ne? Preštrevalec trupel, razlagalec konfliktov in trdih, jeklenih dejstev. Božič pa je mehka, skoraj svilena stvar, narejena iz komaj otipljive kopenske čustev, veselja in dobrih namenov. In, seveda, iskrenosti.

TADEJ: Dajmo, če že moramo praznovati božič, se vsaj zabavajmo –

BOŽIČEK: Saj se bomo, gospod Tadej. Praznik norcev je srednjeveška božična zabava, ki se je razvila iz saturnalij. Te pa so najbolj znane po tem, da so na dan praznika v starem Rimu sužnji in gospodarji zamenjali vloge. Vse je bilo dovoljeno: žretje, pitje, plesanje, norčije vseh vrst, od nedolžnih do krutih.

VERA: In to naj bi mi praznovali?

JUDITA: *(si pomane roke)* Dajmo.

VERA: Ne morem dovoliti, da bi nam stvari ušle z vajeti in bi se osmešili. Nam lahko zagotovite, da se to ne bo zgodilo?

BOŽIČEK: Jaz ne. To nam lahko zagotovi samo Mojster nereda, ki ga moramo zdajle izvoliti. V srednjem veku je bil znan tudi kot Mojster zmede ali Gospodar nerazuma.

MATJAŽ: Tega ni treba voliti, tega imamo. Povej kaj razumnega, Gregor.

GREGOR: *(se takoj odzove)* Pokrajina, v katero gremo, je silno stara, v njej sije gnilo sonce na počrnelem nebu –

MATJAŽ: Evo! Gospodar nerazuma.

VERA: Matjaž, obljubil si –

MATJAŽ: Saj je vseeno, kaj sem obljubil, dejstvo je, da niso vsi norci enaki in da se je temu zmešalo na najbolj zmešan način. Naj me kuga, če so še kje na svetu zabeležili tak primer.

BOŽIČEK: Verjetno res ne.

MATJAŽ: Po mojem ima to opraviti z njegovo materjo.

BOŽIČEK: Ali z očetom.

MATJAŽ. Oče je neznan. Mati pa dobro ve, kaj mu je naredila, da ne more povedati enega stavka, ki bi imel rep ali glavo.

VERA: (*izbruhne*) Kot da bi ti lahko! Kot da so tvoje besede kaj več kot donenje vetra v zarjavelih ceveh! Kot da so kdaj bile! Kot da –

(Božiček potegne iz žepa majhno petardo,, ki mu eksplodira v rokah.)

BOŽIČEK: No, že drugič! Stvari mi res uhajajo iz rok. Skrajni čas, da izvolimo mojstra, da obvlada zmedo, ki jo drugi ustvarjamo. Ker pa je Praznik norcev srednjeveški obred, ostanimo zvesti duhu takratnega časa in glasujmo pošteno in nepristransko. (*Šteje.*) Am ban pet podgan, štiri miši v uh me piši, vija vaja ven. (*Prst se mu ustavi na Jožefu.*) Pika Nogavička ima rdeča lička, nosek pa rumen, ti odhajaš, ker si nebogljen. (*Prst se mu ustavi na Tadeju.*) Eci peci pec, ti si mali zec, ti si prepelico, vrag je vzal to staro ptico. (*Prst se mu ustavi na Veri.*) Eins zwei drei vier, Hutchen aus Papier, du bist ‚raus geschmier‘. (*Prst se mu ustavi na Juditi.*) Do re mi fa so la si, tale tič pa ven leti. (*Prst se mu ustavi na Gregorju.*) Si la so fa mi re do, temu smo pripravili slovo. (*Prst se mu ustavi na Matjažu.*) No, kako mi je pa to uspelo? Postal sem Mojster nereda in Gospodar nerazuma. Kakšna velika odgovornost! Sploh ne vem, ali bom zmogel. Gotovo mi bo tu in tam spodletelo, in bo mal‘ zabolelo, in bo pritekla kri, ali zahreščale kosti, zato vas prosim za potrpljenje.

JOŽEF: Jaz bi pa nekaj vprašal, če smem.

BOŽIČEK: Ne smete. Gospodar nerazuma dovoljuje vprašanja samo, kadar se mu zljubi, in ta hip se mu ne.

JOŽEF: Preden se ta večer izrodi v totalen absurd, bi rad povedal, da ste začeli zlorabljati gostoljubje družine, ki bi rada v miru

praznovala božični večer, in da pri takšni vrsti zabave ne mislim sodelovati.

(Jožef gre proti vratom v kuhinjo. Se ustavi in stoji. Vsi ga gledajo. Se obrne, zmeden. Gre proti francoskemu oknu, seže po kljuki. Otrpne in stoji. Se obrne, še bolj zmeden.)

VERA: Je kaj narobe? Jožef?

JOŽEF: *(počasi pride nazaj)* Tadej, bi šel prosim v kuhinjo in prinesel ... pepelnik? Za primer, da želi kdo kaditi.

(Tadej odloži kozarec in gre proti kuhinjskim vartom. Se ustavi in stoji. Se obrne, zmeden. Pogleda proti francoskemu oknu. Gre proti njemu, seže po kljuki, otrpne. Se obrne. počasi pride nazaj.)

TADEJ: Babica, a bi ti prinesla pepelnik? Ne počutim se dobro. *(Vera gre proti kuhinjskim vratom, iztegne roko. Tik preden doseže kljuko, otrpne. Potem se zruši na tla. Jožef in tadej priskočita in ji pomagata na noge.)*

JOŽEF: Si v redu, mati?

TADEJ: Pridi do stola, babica, sedi.

VERA: *(se zbere in ju odrine)* Vse je v redu. Zavrtelo se mi je.

(Matjaž vrže odejo s sebe, pobere palico, ki leži na tleh poleg naslonjača in se začne postavljati na noge. Jožef in Tadej priskočita, mu pomagata. Matjaž ni najbolj stabilen, vendar se počasi odpravi proti kuhinjskim vratom. Seše proti kljuki in otrpne. Počasi se obrne, se zastrmi v Božička, gre do njega in ga od blizu pogleda v obraz. Božiček se mu prijazno nasmehne. Matjaž oddrsra nazaj do naslonjača in se pogrezne vanj.)

VERA: *(pogleda Božička)* Kaj želite od nas?

BOŽIČEK: Gospa Judita. Vas smem prositi, da iz kuhinje prinesete pepelnik?

(Judita vstane, gre počasi proti vratom, iztegne roko proti kljuki, otrpne. Stoji. Drugo roko si položi na čelo in se obrne. Njen obraz je spačen od bolečine. Nenadoma se zažene proti francoskemu oknu in seže po kljuki. Ustavi se, zakriči in se zruši na kolena. Tadej pohiti k njej in ji pomaga na nogo. Naslonjena nanj gre počasi proti stolu, vendar ga ne doseže: sredi sobe se zgrudi na kolena in tam občepi.)

BOŽIČEK: Tega pa ne razumem. Saj menda niste paralizirani. Gregor?
GREGOR: *(plane pokonci in steče proti kuhinjskim vratom)* Nehaj, nehaj, nehaj ... *(Odpre vrata in izgine v kuhinjo; slišimo ga od tam:)* ... nehaj, nehaj, nehaj ... *(Priteče nazaj s pepelnikom v roki, zapre vrata, priteče do mize in položi pepelnik nanjo.)* ... nehaj, nehaj. *(Se ustavi.)* Nehal sem. *(Se potrepnja po glavi.)* Priden.

BOŽIČEK: No, pa imamo pepelnik. Bo kdo kadil?

(Tadej sunkovito potegne iz toka svoj mobilni telefon in vtipka številko.)

TADEJ: Halo?... Halo?... *(Vtipka drugo številko.)*... Shit, zasedeno... *(Vtipka še eno številko.)* Halo! ... Dajte mi policijo! ... Halo? ... Halo?... Shit!
(Izklopi mobilni telefon in ga porine nazaj v tok.)

VERA: *(pogleda Božička)* Kdo ste?

BOŽIČEK: To vem. Problem je, da ne vem, kaj se dogaja.

(Gre proti vratom v kuhinjo, seže po kljuki, otrpne. Se počasi obrne. Gre do francoskega okna, iztegne roko, otrpne. Se spusti na kolena, si sname čako in s čelom trikrat udari po tleh. Si znova natakne čako, se obrne in po kolenih pridrsa v sredino sobe. Videti je prestrašen. Vsi ga gledajo.)

BOŽIČEK: Kaže, da sem se zmotil pri številki. Nisem jaz Gospodar nerazuma.

(Pogleda Gregorja. Drugi mu sledijo s pogledi. Gregor se pači, je čokolado in gleda Judito. Neha žvečiti, vrže ostanek čokolade)

v juho na mizi, gre k Juditi. Leže na tla in ji položi glavo v naročje.)

GREGOR: Frida.

(Se udobno namesti in zapre oči. Na TV ponovno slišimo "Sveto noč". Luči počasi temnijo. Zavesa.)

Drugo dejanje

1.

(Vsi na istih mestih, v nespremenjenih držah.)

TADEJ: To je absurdno.

(Gre do kuhinjskih vrat, seže po kljuki, otrpne. Se z obema rokama zgrabi za želodec, se sključi, se obrne, spačen od bolečine.)

BOŽIČEK: Absurdno vsekakor. Res pa očitno tudi.

(Tadej gre k telefonu na omarici, dvigne sklušalko, jo položi k ušesu. Jo odloži.)

TADEJ: Telefon je mrtev. *(Iz vleče mobitel, ga vklopi, ga položi k ušesu.)* Tale tudi. *(Ga zaluča pod jelko.)*

BOŽIČEK: Mislim, da rešitev ne bo prišla od zunaj.

(Pogleda Gregorja, ki še vedno spi z glavo v Juditinem naročju.)

VERA: *(dvigne glas)* In kaj mislite s tem?

TADEJ: Babica, prosim ... Histerija ne bo pomagala.

BOŽIČEK: Histerija! To je ena od možnosti.

JOŽEF: O čem govorite?

BOŽIČEK: O dobro znanem psihosomatskem problemu. Kadar grehe, zločine ali nedovoljene želje potlačimo v podzavest, se rado zgodi, da se manifestirajo v obliki nenavadnih simptomov. Eden od teh je lahko paraliza.

MATJAŽ: Marsovci. To je njihovo delo.

JUDITA: Jaz sem jih videla. Počasi je priletelo po zraku, delalo je pk-pk-pk, in potem puuummmfff! - se je razletelo. Odpeljali nas bodo.

VERA: Jožef, ti nam povej. Ti si pamet naše družine.

JOŽEF: Mati ... Tvoje domneve niso nič slabše od mojih.

MATJAŽ: Tako je. Ti nam povej. Vedno si *ti* imela odgovor za vse. In če smo jih imeli še drugi, je tvoj obveljal.

VERA: (*Božičku*) Pred vašim prihodom je bilo vse normalno.

BOŽIČEK: Ste prepričani?

VERA: Nekdo vas pošilja. Nekdo nam želi nekaj hudega.

(Izproži prste in se zažene v Božička. Jožef in Tadej jo prestrežeta in jo odpeljeta do stola pri mizi. Zruši se nanj in začne hlipati.)

VERA: O Bog! In ravno danes.

JOŽEF: Mati ... prosim.

VERA: Moramo se ga znebiti. Samo to nas bo rešilo.

JOŽEF: Mati ...

BOŽIČEK: Znebiti? Mene?

VERA: (*zasika*) Vas!

JUDITA: Zakaj ga ne ustrelite? Gotovo je v hiši kakšno orožje. Ali pa ga prebodite z vilami.

TADEJ: Ti pa nehaj čvekati neumnosti.

JUDITA: Jawohl, mojster reda, gospodar razuma.

JOŽEF: (*naredi korak proti Božičku*) Prej ste rekli, če se prav spominim kako vam je sploh ime?

BOŽIČEK: Božiček.

JOŽEF: Prav, če hočete vztrajati pri tej neumnosti. Rekli ste, da ste se zmotili pri štetju in niste Gospodar nerazuma?

BOŽIČEK: Tako je.

JOŽEF: Ste hoteli povedati, da je Gospodar nerazuma pomotoma postal Gregor?

BOŽIČEK: To je ena od možnosti.

JOŽEF: Je potem Gregor edini, ki nas lahko spravi od tod?

BOŽIČEK: Skoraj gotovo. Žal pa ne vem, kako.

JOŽEF: Mogoče ve on.

BOŽIČEK: Bojim se, da ne.

MATJAŽ: Jaz bi še malo vina.

VERA: Ne. Če je krivo vino, smo ga že tako spili preveč, predvsem ti.

MATJAŽ: Meni je čisto vseeno, da ne morem od tod – mogoče ste ga vi spili premalo.

BOŽIČEK: Ugotovimo najprej, kaj ta paraliza ne more biti. Predvsem lahko izključimo Marsovce -

JUDITA: Škoda.

BOŽIČEK: Da bi nas hipnotizirale božične pesmi, ki jih že ves čas poslušamo, prav tako ni verjetno.

(Pobere daljnica in ugasne televizor.)

MATJAŽ: To pa ni pošteno do Vere. Kaj če so Kitajci izumili novo čistilno napravo?

BOŽIČEK: Res sem se nekaj časa amatersko ukvarjal s hipnozo, ampak da bi nas s kakšno kretljivo hipnotoziral pomotoma, se mi zdi nemogoče.

JOŽEF: Hipnotizer ste?

BOŽIČEK: Kaj še lahko izključimo? Da je vse to iluzija. Da sanjamo. Da si vse skupaj umišljamo.

(Tadej se požene proti francoskemu oknu, seže po kljuki, otrpne, se sključi, zavpije. Se počasi obrne in sključen pride nazaj.)

BOŽIČEK: Kot električni šok. Pri vsakem naslednjem poskusu bega je udarec močnejši.

(Gregor se zbudi, sede pokonci, se zagleda v Judito.)

GREGOR: Frida.

JUDITA: *(ga objame in stisne k sebi)* Ti nas boš rešil.

VERA: Gregorček, pridi k mamici.

(Gregor vstane in se približa Veri. Vera vstane in ga prime za roko.)

VERA: Zdaj pa odpelji mamico v kuhinjo. Trdno jo drži za roko in pojdi z njo proti vratom. In skoznje.

(Gregor potegne Vero za sabo. Iztegne roko proti kljuki, otrpne, vrže glavo vznak, zastoka od bolečine, se zruši na kolena.)

VERA. Gregor! *(Pade na kolena in ga objame.)* Otrok moj. Zdaj še ti. Zdaj smo vsi prekleti.

GREGOR: *(se obrne, iztegne roko proti Juditi)* Frida!

VERA: *(se zlomi, tolče z rokami po tleh)* Nehaj, nehaj, nehaj! Nehaj ponavljati to ime!

GREGOR: *(plane na noge in se zapodi okoli jelke)* Nehaj, nehaj, nehaj, nehaj... *(Se vrne k Juditi, počepne.)* Nehal sem.

JUDITA: *(ga poboža)* Priden.

(Jožef pomaga Veri na noge in jo odpelje nazaj do stola.)

BOŽIČEK: Gregor... *(Mu poda pepelnik.)* Odnesi pepelnik v kuhinjo, splakni ga in ga prinesi nazaj.

(Gregor vzame pepelnik, odpre vrata v kuhinjo, izgine, nekaj časa ga ni, potem se vrne z mokrim pepelnikom, ga izroči Božičku.)

2.

BOŽIČEK: *(Božiček položi pepelnik na mizo.)*

BOŽIČEK: Sam lahko zapusti sobo. Skupaj z enim od nas je ne more.

TADEJ: Kaj to pomeni?

BOŽIČEK: To pomeni, gospod Tadej, da je z nami nekaj narobe.

VERA: Nekaj smo zaužili, neko drogo. Zastrupili ste nas.

BOŽIČEK: Gospa Vera, kaj vam pomeni ime Frida?

GREGOR: *(sede k Juditi in se stisne k njej)* Frida.

VERA: Čisto nič.

BOŽIČEK: Prej ste tolkli s pestmi po tleh in vpili: nehaj ponavljati to ime.

JOŽEF: Mislim, da nam to ne bo pomagalo priti od tod –

BOŽIČEK: Kako veste?

JOŽEF: To je nekaj, kar si je Gregor vbil v glavo –

BOŽIČEK: Ampak Frido vseeno poznate, tudi vi, gospod Jožef. A ne?

JOŽEF: *(po premoru)* To sploh ni pomembno –

BOŽIČEK: Gospod Jožef, če hočete, da pridemo kdaj iz te sobe, se boste morali sprijazniti s tem, da bo treba odgovoriti na nekaj vprašanj.

JOŽEF: In kdo mi jih bo zastavil? Vi?

BOŽIČEK: Ste imeli v mislih koga drugega?

VERA: Ko bo tega konec, boste šli na sodišče, to vam obljubim. Ne samo, da ste vdrli v tujo hišo in zadrogirali nedolžne ljudi, zdaj bi nas radi še osramotili.

MATJAŽ: Ovčarka še vedno laja, ugriza pa nima več.

BOŽIČEK: Ta spomenik, gospod Jožef, ki ga zidate gor na gmajni ...

JOŽEF: Kako veste za spomenik?

BOŽIČEK: Imam svoje vire.

JOŽEF: Imam lokacijsko *in* gradbeno dovoljenje, zidam na svoji zemlji –

MATJAŽ: Moji.

TADEJ: A ni gmajna tvoja, babica?

VERA: Gmajna pripada mrtvim. Spomenik prav tako. In tvoj oče se ni dolžan opravičevati, ker želi počastiti padle v vojnah. Spomenik je kot rezilo, ki bo prebodlo star gnojek, da se bo rana končno zacelila.

BOŽIČEK: Rana torej obstaja.

JOŽEF: Preteklost je polna ran, nekaterih zaceljenih, drugih ne. Živimo v realnem svetu, ljudje smo, napake delamo.

JUDITA: Zame je svet postal precej nerealen.

VERA: Jožef, nehaj se opravičevati nekomu, ki ga sploh ne poznamo in se nima pravice vtikati v naše zadeve.

GREGOR: *(plane pokonci in se požene v drn okrog jelke)* Nehaj, nehaj, Nehaj ... *(Se vrne k Juditi.)* Nehal sem.

JUDITA: Jaz bi pa rada začela. *(Vstane.)* Rada bi, da se nehamo obnašati kot gruča nezrelih otrok in se lotimo reševanja problema. Ne moremo ven! Se sploh zavedate? Ne moremo ven!

VERA. Tadej, povej svoji ženi, naj ne kriči, ker me bolijo ušesa.

TADEJ: Zakaj ji ne poveš sama?

JUDITA: (*si prižge cigareto*) Ne more. Če naslovi besede name, ji bo v glavi počila žila.

VERA: (*se dvigne s stola*) Ko bom besede naslovila nate, bo tebi počila glava!

JOŽEF: (*jo zadrži in jo porine nazaj na stol*) Mati, prosim ... Božič je.

VERA: (*srljivo*) Božič! Ha!

JUDITA: (*puhne cigaretni dim proti Veri*) A ni čudno? Če ne bi bilo Božička, bi se lažje pretvarjali, da praznujemo božič.

BOŽIČEK: Jaz bi z veseljem odšel. Pa ne morem. Postal sem ujetnik vaše ujetosti. Vas pa vklepa nekaj mračnega, zakopanega. Nekaj, kar mora priti na dan.

JOŽEF: Ničesar ni, kar bi morali skrivati.

JUDITA: Potem pa začnimo, za božjo voljo. Rada bi šla na zrak.

GREGOR: (*Juditi, zaupno*) Prilezemo iz votlin, kjer smo razbili zrcala, da ne bi odsevala naših podob. Postavimo se pred ribnik v dolgo spačeno vrsto in se sklonimo nad gladino: tam vidimo davne obraze, ki smo se jim odrekli, da bi prenesli sramoto naših grehov.

JUDITA: (*ga poboža*) A res?

BOŽIČEK: Pa si ogledjmo te davne obraze, ki smo se jim odrekli. Gospod Jožef (*iz žepa potegne zložen izrezek iz časopisa*), slučajno mi je prišel v roke intervju, ki ste ga dali lokalnemu časopisu. (*Razgrne izrezek.*) Vaša odločitev, da sezidate spomenik, je naletela na ugovore obeh prizadetih strani.

JOŽEF: Nihče mi ne bo preprečil, da delo končam.

BOŽIČEK: Eden od nasprotnikov pravi: (*bere*) „Postavljati skupni spomenik tistim, ki so z okupatorjem sodelovali, in onim, ki so se proti njemu borili, je cinizem, kakršnega je sposoben samo zakrknjen zločinec.“

JOŽEF: Absurd.

BOŽIČEK: In tukaj pojasnujete svoj namen. (*Bere.*) „Spomenik je kot strelovod, ki mora razelektriti bolečino. Spojiti jo mora z zemljo, da seže do korenin in obnovi tla za novo rast.“ (*Napiči izrezek na božično drevo.*) Gospod Jožef?

JOŽEF: Nimam kaj dodati.

BOŽIČEK: Na koncu pa ste vendarle dodali še nekaj, in to se mi je zdelo tako pomembno, da sem si kar zapomnil. Rekli ste, da zidate spomenik, ker bi radi svoji družini odprli vrata v prihodnost.

JOŽEF: To sem rekel?

BOŽIČEK: In še nekaj. Rekli ste, da pelje pot v prihodnost samo čez prag preteklosti, in da se tega premalo zavedamo.

JOŽEF: Se ne strinjate?

BOŽIČEK: Bolj kot si mislite. Prav zato se mi zdi, da vaš spomenik ni popoln.

JOŽEF: Ne razumem.

BOŽIČEK: Manjka mu prag, čez katerega je mogoče stopiti v prihodnost.

JOŽEF: Zdaj razumem še manj.

BOŽIČEK: Če hočete, da spomenik izpolni namen, boste morali dozidati, kar mu manjka.

MATJAŽ: Saj ni treba.

BOŽIČEK: (*pogleda Matjaža*) Ni treba?

MATJAŽ: Tako piše. Malo prej sem bral. (*Izbrska časopis iz kupa ob naslonjaču. Ga odpre.*) Evo. "Za vojne so krive sončne pege." To je ugotovil francoski astronom Moreaux (*izgovori "Moreauks"*) –

JOŽEF: Moró, oče –

MATJAŽ: (*trmasto*) ... in ta Mo-re-auks je že leta 1910 opozoril vse vlade Evrope, da preti svetu med leti 14 in 18 velika nesreča. Od leta 1890, ko je Moreauks začel s svojimi opazovanji, so periode sončnega in svetovnega mira vedno sovpadale.

JOŽEF: Oče –

MATJAŽ: Tukaj piše: (*bere*) "Kurva solnca bo od leta 1935 zopet naraščala in bo dosegla leta 1938 svoj višek." (*Zapre časopis in ga položi nazaj na kup.*) Kurva solnca! Kako so znali leta 1929 postaviti piko na i! Kurva solnca prisili človeka na zemlji, da postane kurba in dvigne sekuro nad brata, sina, očeta. Mi smo pa ves čas dolžili drug drugega! Naivneži! Krivda je zgoraj, tam od koder prihaja svetloba.

3.

(Matjaž seže po palici in se nagne naprej, da bi vstal. Tadej priskoči in ga prime pod roko.)

JOŽEF: Oče, ne bi raje počival?

MATJAŽ: Počival bom spodaj (*s palico potrka po tleh*), dva metra pod zemljo. Še prej ti bom pa nekaj povedal. Ker se tako sprenevedaš, da ne veš, kaj manjka tvojemu spomeniku.

JOŽEF: Res ne vem, oče.

MATJAŽ: (*drsa proti Jožefu*) Kam boš dal grešnega kozla?

JOŽEF: Kaj?

MATJAŽ: Kam boš dal krivca za kugo, ki nam je zastrupila kri za sto let? Kam ga boš dal, ko je pa tvoj spomenik brez oltarja?

JOŽEF: Oče ...

MATJAŽ: „Duhovnik naj vzame eno jagnje, da ga daruje v daritev za krivdo ... Naj zakolje jagnje na kraju, kjer se kolje daritev za greh in žgalno daritev, na svetem kraju.“

JOŽEF: Oče ...

MATJAŽ: Kako prikladno! „Motnje na soncu ne vplivajo le na vreme, ampak tudi na živce človeka.“ Potem pa postavimo spomenik žrtvam sonca! Potem ni treba, da se kdorkoli žrtvuje. Potem je vseeno, kaj kdo naredi. Potem je vseeno, če dvignem palico in udarim svojega sina.

(Dvigne palico.) Sončne pege! *(Se opoteče proti Jožefu, ki se umika.)* Sončne pege... *(Se zruši na tla in grči.)*

JOŽEF: Mati, kje so kapljice?

VERA: V kopalnici.

(Jožef in Tadej dvigneta Matjaža na noge in ga pol vlečeta pol podpirata nazaj do naslonjača.)

JOŽEF: Gregor, hitro v kopalnico, prinesi očetove kapljice. *(Veri.)*
Kje so?

VERA: Na pralnem stroju.

JOŽEF: Hitro, Gregor, prinesi stekleničko s pralnega stroja.

GREGOR: *(zakorači po sobi)* Gremo štirje tja po tlaku *(se obrne)*, vsi pijani kakor žolne *(se obrne)*, žalost nam zveni v koraku *(se obrne)*, tu in tam še kdo zakolne. *(Sede, pogleda Judito, jo prime za roko.)* Frida.

(Matjaž sunkovito diha, oči ima zaprte. Jožef mu potipa pulz.)

JOŽEF: Mati ... Kaj bomo?

VERA: Vprašaj Božička. On je tisti, ki ve, ki razume, ki vse razreši.

JOŽEF: Mati, oče umira!

VERA: Saj ne more večno živeti! Star je petindevetdeset let!

MATJAŽ: *(odpre oči in se otrese Jožefove roke)* "Poročilo o moji smrti je nekoliko pretirano." Tako je rekel Mark Twain, sem prebral malo prej. *(Izgovori „tvajn“. Pogleda Jožefa.)* Me ne boš popravil?

JOŽEF: Kako misliš?

MATJAŽ: Ne boš rekel, da sem narobe izgovoril?

JOŽEF: Ši. Reče se "tuejn".

MATJAŽ: Bi ne bilo grozno umreti z narobe izgovorjeno besedo na ustih? Tako se ne pride v nebesa.

(Jožef vstane in se odmakne. Tadej priskoči in pomaga Matjažu na noge. Matjaž počasi oddrs do naslonjača in se pogrezne vanj.)

BOŽIČEK: Gospod Tadej, kakšno je vaše mnenje o spomeniku, ki ga zida vaš oče?

TADEJ: Do danes sploh nisem vedel zanj.

BOŽIČEK: Ampak zdaj veste.

TADEJ: Svoje mnenje sem povedal očetu in ne vidim razloga –

BOŽIČEK: Skratka, tudi vi želite, da sodelujejo drugi, sami pa raje ne bi. *(Si natoči kozarec vina.)* Bom raje pil in čakal, da začnemo trohneti. *(Sede.)*

TADEJ: Prav, povedal bom, kaj mislim. Samo da ne bo kdo užaljen.

JUDITA: Bravo! *(Zaploska.)*

GREGOR: Frida! *(Zaploska.)*

TADEJ: Slišal sem kup patetičnih fraz. Prag preteklosti, vrata v prihodnost, in podobna jajca, ob katerih se mi obrne želodec,

kadar jih slišim. In kako spomeniku manjka oltar za žrtev, in tako naprej. Prav, govoril bom v istem jeziku. Vprašal bom očeta naravnost. *(Se obrne k Jožefu.)* Se zavedaš, da boš na tem spomeniku žrtvoval lastnega sina?

JOŽEF: *(šokiran)* Tadej...

TADEJ: Na tistem kupu kamenja boš žrtvoval mene in mojo prihodnost. Je to tvoj namen?

VERA: Seveda ni.

TADEJ: Če bi rad izrazil spoštovanje do mrtvih, ga izrazi z ljubeznijo do živih.

JOŽEF: Čisto tak si kot tvoja mati.

TADEJ: Samo da nisem taken kot ti.

BOŽIČEK: Gospod Tadej ... *(Izpod plašča potegne šop časopisnih izrezkov.)* Tukaj imam ... Kje je zdaj? ... Aha ... *(Izloči enega, druge porine nazaj pod plašč.)* "Mladi podjetnik, sicer uspešen lastnik dveh nočnih barov, se je lotil prodaje računalniških igrice, ki jih baje izumi deset na dan. Ena od njih, imenuje se Naša preteklost, je čez noč postala uspešnica.

JOŽEF: "Naša preteklost"?

TADEJ: Naša preteklost je skupna last, oče, ne samo tvoja.

JOŽEF: Nikoli mi nisi povedal.

TADEJ: Si ti meni povedal, kaj si počel med vojno? To je moja vojna.

JOŽEF: A res? Kovanje dobižka z norčevanjem iz zgodovine?

TADEJ: A ni norčevanje iz zgodovine tisto, kar si ti trideset let počel kot učitelj?

VERA: Lepo vaju prosim, še enkrat, nehajta.

(Vsi pogledajo Gregorja – ki je zaspal Juditi v naročju.)

BOŽIČEK: *(bere)* „Zakaj je Naša preteklost tako popularna? *(Vsi se ozrejo k njemu.)* Se sprašuje novinar. *(Bere naprej.)* „Otroke igrice navdušuje zato, ker lahko na monitorjih pobijajo ene in druge po mili volji, tako da so zdaj na eni, zdaj na drugi strani. Moralnega predznaka ni, vse skupaj je le virtualna zabava.“ *(Zapiči izrezek na božično drevo.)*

JOŽEF: *(Tadeju)* Kako si nas lahko tako silno osramotil?

TADEJ: Kje pa ste obtičali, vsi skupaj? V katerem stoletju so se vam noge prilepile druga k drugi, da lahko samo še brenčite s krili kot izmozgane muhe?

MATJAŽ: Bili smo bogovi.

(Vsi ga pogledajo. Matjaž se opre na palico in vstane brez pomoči.)

MATJAŽ: To smo bili – v primerjavi z vami, ki se zdaj šopirite po zemlji, prepojeni z našo krvjo. Vi ste gnide.

TADEJ: *(trpko)* Bogovi ...

MATJAŽ: Tako je! Bogovi! *(Začne drsati proti Tadeju.)* Imeli smo ideje. Ideale. Vero.

TADEJ: Vero?

MATJAŽ: Kaj pa imate vi? Mobitele. Žiro račune. Bilance stanja, bilance uspeha.

TADEJ: In kaj so ustvarile vaše ideje?

MATJAŽ: Ozri se po svetu!

TADEJ: Fašizem? Komunizem? Še kaken izem?

MATJAŽ: *(zmaje z glavo, pogleda Jožefa)* Nič ne vedo! Nič ne vedo!

TADEJ: Veš, kaj so zame ideje? Koli na smučišču, med katerimi vozim slalom. Trudim se, da se jih ne bi dotaknil.

MATJAŽ: *(dvigne palico)* Jaz se trudim, da se ne bi dotaknil tebe!

VERA: Matjaž!

TADEJ: Kaj me briga vaša preteklost! Če se hočete pobiti med sabo, se dajte. Bo vsaj mir, in več denarja nam bo ostalo.

JOŽEF: Denarja?

TADEJ: Če slučajno ne veste, denar za vaše penzije prihaja iz davkov na moj zaslužek.

MATJAŽ: *(zmaje z glavo)* Če pomislim, da sem šel na fronto pri šestnajstih in že prvi dan postal vojni invalid!

TADEJ: Si bil pa res neroden.

MATJAŽ: Neroden? Heroj! Ne kot kasnejši rodovi, ki sem jih res zaplodil po nerodnosti. Če jih ni kakšen drug. *(Veri)* Mejdun, skoraj bi raje, da si mi nasadila rogove, kot da se je moje seme tako izrodilo.

VERA: Pijan si.

MATJAŽ: A jaz?

VERA: Ko si trezen, nikoli ne rečeš mejdun.

MATJAŽ: Mejdun sem prvič rekel leta devetsto šestnajst, ko je prižvižgala kroglja in mi zdrobile sredinec na desni roki. *(Božičku.)* Prišli so ga nazaj, a prstov ne morem skleniti – kar je dobro za tega zelenca, drugače bi mu jih sklenil okoli vratu!

(Se obrne in oddrsa nazaj do naslonjača, se zvrne vanj.)

4.

BOŽIČEK: Kje smo ostali? *(Pobrska po žepih in izvleče časopisni izrezek, vendar ga ne razgrne.)* Gospod Jožef, vaš oče je bil pri šestnajstih mobiliziran v avstroogrsko vojsko. Vi ste pri istih letih odšli med partizane.

JOŽEF: Ne bom se opravičeval za odločitve izpred pred pol stoletja.

BOŽIČEK: Stvar omenjam zato, ker se vaš oče ni pridružil rdečim, ampak belim.

JOŽEF: Če bi vsi izbrali isto stran, bi ne bilo zgodovine.

BOŽIČEK: Kljub temu – kako sta si lahko prišla tako daleč narazen?

VERA: To lahko jaz pojasnim.

JOŽEF: Mati ...

VERA: Matjaž se je pridružil belim zato, ker je Jožef šel med rdeče.

Vse življenje se postavlja na drugo stran, hoče nasprotno od tistega, kar hočemo drugi v družini. Ne zato, ker bi drugače mislil, saj misliti sploh ne zna, ampak zato, ker noče biti z nikomer. Hoče biti sam.

MATJAŽ: Baba neumna.

VERA: Seveda je Jožef bil otrok in sploh ni vedel, za kaj se odloča.

JOŽEF: Ni res.

VERA: Vdal se je pregovarjanju svojih vrstnikov. Kar zaljubil se je v tiste čudne ideje in ponosen je bil na tovariše, s katerimi se je klatil okoli.

JOŽEF: Mati ...

VERA: Zmeraj so bili umazani in zmečkani. Nikoli se niso obrili. Zaudarjali so. Že takrat sem vedela, da Jožef ni v dobri družbi.

Si predstavljate, kaj je to pomenilo za mater, ki se je vse življenje trudila, da bi njena družina ostala čista?

MATJAŽ: Čista pa res.

VERA: Nekoč je Jožef z manjšo bando prišel domov, iskat očeta. Hotel ga je prisliti, da stopi med vrste pravičnih. Ampak Matjaž je takrat bil že z belimi. Pol leta kasneje je tudi on prišel domov s svojo bando, iskat Jožefa. In tudi on mi je rekel, da ne morem biti na obeh straneh. Da moram izbrati.

BOŽIČEK: In ste?

VERA: Kako naj mati izbere med sinom in njegovim očetom?

MATJAŽ: Nikoli nisem bil oče tvojemu pankrtu, nehaj me žaliti.

VERA: Izbrala sem oba. Čakala sem, da vihra pojenja. Da se vrneta. Da pozabimo. In začnemo znova.

BOŽIČEK: In prišla sta ...

VERA: Pet let po vojni nista izemnjala niti besede. Potem sta dve leti kričala in si očitala grozne stvari. Vse brez dokazov. Vse izmišljeno. Končno sta se unesla in začeli smo živeti. Drug mimo drugega.

BOŽIČEK: Gospod Jožef, seznam imen, ki jih nameravate vklesati v spomenik, obsega padle borce obeh strani.

JOŽEF: To je namen spomenika.

BOŽIČEK: Tudi ime Fridinega očeta?

(Tišina. Vera in Jožef izmenjata poglede.)

VERA: Rekla sem že, da nam je to ime neznano.

JOŽEF: Ne, mati. Povejmo, kako je bilo.

VERA: Nihče ni storil nič nezakonitega –

JOŽEF: Saj ravno zato.

BOŽIČEK: Frida je bila sosedova punčka, a ne, gospod Jožef?

JOŽEF: Bila je.

BOŽIČEK: Imam podatek, da se je rodila istega leta kot Gregor.

JOŽEF: Tako nekako.

BOŽIČEK: Kot otroka sta se skupaj igrala. Sosedova zemlja je mejila na vašo, in meja je tekla nekje po sredi gmajne, tam, kjer zidate spomenik.

JOŽEF: Recimo.

VERA: Bom jaz povedala, kako je bilo. Nesrečni punčki je kmalu po rojstvu umrla mati. Vzeli smo jo tako rekoč k sebi, skrbeli zanjo, jo vzgajali, kajti njen oče je bil pijandura.

BOŽIČEK: In medtem ko sta vaš mož in Fridin oče družno bojevala proti vašemu sinu, je Frida odraščala skupaj z Gregorjem, skoraj kot z bratom, tukaj, v tej hiši.

VERA: Bila sem predobra. To se mi zdaj maščuje.

BOŽIČEK: In ko so njenega očeta ubile sončne pege, uboga punčka ni imela druge izbire, kot da ostane pri vas.

VERA: Nikogar drugega ni imela. Posvojili smo jo.

BOŽIČEK: Uradno?

VERA: Nihče v moji družini nikoli ni storil ničesar brez uradnega dokumenta.

BOŽIČEK: In s Frido vred ste posvojili zemljo, ki ji je pripadla po očetovi smrti.

VERA: Bila je otrok, za božjo voljo. Zemlja je bila njena, nekdo jo je moral obdelovati. Poleg tega – *(Se prekine.)*

BOŽIČEK: Da?

JOŽEF: Če punčke ne bi posvojili, bi zemljo zaplenila država.

VERA: Ne vem, kdo ste in kdo vas pošilja, toda obnašate se, kot da ne bi imeli pojma, v kakšnem svetu živimo.

BOŽIČEK: Res nisem imel te sreče, da bi hodil k vam na pouk moralne vzgoje.

VERA: Moralno se lahko obnašajo samo živi.

BOŽIČEK: Z Gregorjem seveda ni bilo mogoče narediti kaj dosti. Prizadet je bil od sedmega leta naprej.

VERA: Gregor je moj sin. Nimate ga pravice žaliti.

BOŽIČEK: Od sedmega leta naprej se trudi, da bi prelil v besede eno samo doživetje, dokončal eno samo pesem. In nam z njo nekaj povedal.

VERA: Gregor je genialno nadarjen otrok, ki je preobčutljiv za ta svet. Prekrhek, da bi lahko živel sam.

BOŽIČEK: Prekrhek celo za ljubezen?

VERA: Saj ne more vedeti, kaj to je!

BOŽIČEK: Ampak včasih je vedel.

VERA: Nikoli.

BOŽIČEK: Frida, s katero sta se skupaj igrala in skupaj sanjala, mu je nazadnje postala vse na tem svetu.

VERA: Frida in Gregor sta bila brat in sestra.

BOŽIČEK: Čeprav ne v resnici, kajti Frida je bila posvojena –

VERA: Uradno. Zakaj me silite, da se ponavljam? Bila je posvojena uradno, po vseh predpisih, zato sta bila brat in sestra.

BOŽIČEK: In zato se med njima ni smela razviti ljubezen.

VERA: Če z ljubeznijo mislite njeno podlo obnašanje, njeno zape-ljevanje ubogega fanta, ki se niti polulati ni znal sam, potem je bila moja *dolžnost*, da preprečim tako ljubezen.

BOŽIČEK: Ne le, da se je znal polulati, celo otroka je zaplodil, in to pri petnajstih.

VERA: Ona je bila kriva! Morali bi jo utopiti, namesto da smo jo vzeli v hišo.

BOŽIČEK: In ste jo utopili.

VERA: *(po premoru)* Kaj?

BOŽIČEK: Najprej ste jo odpeljali k mazaču, ki jo je rešil plodu, potem ste jo pregnali iz hiše in jo vpisali v dom za delinkventno mladino.

VERA: Kako znate *vi* postaviti stvari na glavo!

BOŽIČEK: Ni bilo res?

VERA: V poboljševalnico, kamor je sodila, so jo poslali socialni delavci. Vse je bilo uradno in zakonito.

BOŽIČEK: Ampak socialni delavci so ravnali na vašo pobudo, in vi ste vedeli, kaj čaka mater vašega nesojenega vnuka.

VERA: Poboljšanje. To jo je čakalo.

BOŽIČEK: Zgodilo pa se je ravno nasprotno.

VERA: To ni moja stvar.

BOŽIČEK: *(razgrne časopisni izrezek, ki ga je držal v roki)*
“Šestnajstletna deklica je pobegnila iz doma za delinkventne otroke, da bi se sestala z duševno prizadetim dečkom istih let. Organi javne varnosti so ju odkrili šele po nekajdnevnem iskanju, v podzemni jami pet kilometrov od dečkovega doma, premražena in sestradana, vendar srečna. Ko so ju razdvojili, je deklica ugriznila in obrcala pripadnika milice, deček pa je enemu iztrgal pištolo in ga ustrelil v nogo. Dečkova mati, ki je zaradi uglednega položaja v družbi ne moremo navesti s polnim

imenom, je še isti dan podpisala dovoljenje za dečkov sprejem v bolnišnico za duševno bolne.” *(Napiči izrezek na božično drevo. Tišina.)* Gospa Vera?

VERA: Hotela sem samo ...

(Začne se tresti. Jožef jo prime za roke in ji pomaga do stola.)

JOŽEF: Mati ...

VERA: Hotela sem ...

BOŽIČEK: Hoteli ste preprečiti incest. Kajti Frida je v resnici bila Gregorjeva polsestra. A ne, gospod Matjaž?

(Matjaž se pretvarja, da je zatopljen v časopis.)

BOŽIČEK: Gospod Matjaž?

MATJAŽ: *(ga nedolžno pogleda)* Prosim.

BOŽIČEK: Fridina mati je bila nekaj let zaposlena kot prodajalka v vaši trgovini.

MATJAŽ: Ne slišim dobro. Povsem normalno za človeka mojih let.
(Se znova zatopi v časopis.)

5.

JOŽEF: Zdaj pa mislim, da bi tega moralo biti konec.

BOŽIČEK: In kako daleč ste prišli vi, gospod Jožef? S svojo zgodovino družine? Do konca? Ali še kakšno poglavje manjka? So še kakšna obdobja, za katera nimate vseh podatkov?

JOŽEF: Na kaj namigujete?

BOŽIČEK: *(se obrne k Tadeju)* Na neljubo zadevo, ki se je pripetila, preden je vaš sin postal lastnik nočnih barov in računalniškega podjetja.

TADEJ: Pojma nimam, o čem govorite.

BOŽIČEK: *(izvleče časopisni izrezek in bere)* “Zvodnik do krvi pretepel prostitutko, ki se je hotela osvoboditi njegovega vpliva in zaživeti normalno življenje.”

VERA: Kaj pa govorite? Pred petnajstimi leti je bil moj vnuk študent ekonomije.

BOŽIČEK: In to eden najboljših. V prvem letniku je dobil nagrado, v drugem so mu profesorji napovedali ugledno prihodnost.

VERA: Zato ga pustite pri miru. Nočem, da njegova prihodnost postane del naše preteklosti.

BOŽIČEK: *(se obrne)* Gospa Judita. Ko ste spoznali nadarjenega študenta ekonomije, ste bili, kot se temu reče, poklicna spremeljevalka poslovnežev, v glavnem tujih.

JUDITA: Od kdaj pa je prepovedano iti z nekom na večerjo?

BOŽIČEK: In po večerji z njim v hotelsko sobo. Tudi to ni prepovedano. Tega vam ne očitam.

JUDITA: Lepo od vas.

BOŽIČEK: Kje ste spoznali to mlado gospo? *(Pokaže ji časopisni izrezek, na katerem je tudi fotografija.)*

JUDITA: Ne spomnim se.

BOŽIČEK: V gledališču? V knjižnici?

JUDITA: Ha ha.

BOŽIČEK: Skratka, v nočnem baru.

JUDITA: In kaj je počela tam, če ni bila pokvarjena, tako kot sem jaz?

BOŽIČEK: Iskala delo? Ki ste ji ga vi ponudili?

JUDITA: A nisem zlata?

BOŽIČEK: Ampak ona je iskala delo točajke. Vi ste ji ponudili nekaj drugega.

JUDITA: Točajke morajo biti na nogah deset ur na dan. V srednjih letih jih mučijo krčne žile.

BOŽIČEK: Manj naporno se je preživljati z nogami v zraku.

JUDITA: Vsekakor manj naporno za hrbtenico.

BOŽIČEK: In dobro plačano.

JUDITA: Odvisno, kako daleč napredujete.

BOŽIČEK: Kako daleč pa se da napredovati v tem poklicu?

JUDITA: Do vrha.

BOŽIČEK: Ampak gospodična, ki ste ji ponudili delo, ni napredovala nikamor. Padla je.

JUDITA: Pri plezanju je treba biti previden.

BOŽIČEK: Njeni plezalni cilji so bili zelo skromni. Preživetje.

JUDITA: Kako lepo, da je naletela name, ki sem ji to omogočila.

BOŽIČEK: Nekaj odstotkov njenega zaslužka je seveda končalo v vašem žepu.

JUDITA: Ne vem, kako je na Severnem tečaju, od koder prihajate, ampak v poslovnem svetu se temu reče provizija.

BOŽIČEK: Vaš motiv torej ni bila želja, da nesrečni mladi ženski pomagata iz zadrege –

JUDITA: Oh, dajte no. Nesrečna mlada ženska je bila stara petin-trideset let. Ne samo, da je vedela, v kaj se spušča, tudi ni bilo prvič, da si je z nogami v zaslužila preživnino.

BOŽIČEK: Vi ste zgolj nadarjeno amaterko spremenili v uspešno profesionalko –

JUDITA: Kolikor vem, mi je bila hvaležna.

BOŽIČEK: Sistematizirali ste njene dejavnosti, kot bi temu rekli v poslovnem svetu.

JUDITA: Sama si jih ni znala.

BOŽIČEK: In potem sta ostali zgledni sodelavki, dokler se gospa ni zaljubila v enega svojih klientov. Mladega, nadarjenega študenta ekonomije.

VERA; Nehajte, prosim.

GREGOR: *(se požene v drn okoli jelke)* Nehaj, nehaj, nehaj, nehaj ... *(Priteče nazaj in se ustavi pred Judito.)* Nehal sem.

BOŽIČEK: Gospa Judita?

JUDITA: *(pobrska po torbici, izvleče robček, si začne brisati solze)* Ni bilo čisto tako.

BOŽIČEK: Kako pa je bilo?

JUDITA: S Tadejem sva bila že nekaj časa prijateljca. Potrebovala sem menedžerja. On je imel te sposobnosti. Odprla sva nočni bar –

(Tadej pobere mobilni telefon izpod jelke in vtipka številko.)

TADEJ: Halo! ... Halo! ... Shit!

(Vtipka še eno številko. Prisluhne. Si porine mobilni telefon v tok za pasom.)

BOŽIČEK: Še smo ujetniki, gospod Tadej. Senca, ki jo mečejo naša pretekla dejanja, je daljša, kot smo pričakovali.

TADEJ: Bom jaz povedal, kako je bilo.

JUDITA: Ne boš, ker jaz še nisem končala.

TADEJ: Si končala. Še kako si končala. Dokazala si, da nisi nikoli bila nič drugega kot –

VERA: Tadej!

TADEJ: Oprosti, babica, naj pride resnica na dan. Če je to tisto, kar nas bo spravilo od tod –

VERA: Ne bo nas.

BOŽIČEK: (*pokaže Tadeju izrezek s fotografijo*) Gospod Tadej, je to ženska, ki ste jo obrcali in pretepli, ker je rekla, da ne bo več dežurna prostitutka v baru, ki sta ga z gospo Judito odprla pred desetimi leti?

TADEJ: (*bežno pogleda fotografijo*) Pretepel sem obe. Obrcal pa predvsem tole tukaj. (*Pogleda Judito.*)

JUDITA: Sem tip ženske, ki ima rada nasilne moške.

TADEJ: Pregovorila si jo, da gre in me pusti na cedilu v najbolj kočljivem trenutku. Še več: dala si ji denar. Iz moje blagajne!

JUDITA: Moj dragi poslovni wunderkind! Denar v tvoji blagajni ni pripadal njej nič manj kot meni. Obema pa veliko bolj kot tebi, ki z njim nisi imel drugega dela, kot da ga vsak dan prešteješ.

TADEJ: Zato si me vzela. A ne? Da ti štejem denar. In ga vlagam.

JUDITA: Zmotila sem se. Ampak zdaj je konec teh muk. Zdaj sem Frida.

GREGOR: (*zasije*) Frida...

VERA: (*sunkovito vstane*) Da ne bi še vi nasedli ženski, ki si je kot črv zarila v najbolj sočno jabolko te družine. Sploh veste, kako je dobila mojega vnuka?

TADEJ: Babica, prosim –

VERA: Kupila ga je. Z denarjem, ki ga je v letih razuzdanosti dobila od ... sploh ne najdem imena za moške, ki se hodijo zabavat k tako izprijenim ženskam.

JUDITA: Eden od njih je bil vaš vnuk, ki je z menoj izgubil nedolžnost. Potem se je vrnil, ker je hotel več, in potem še in še, in nazadnje sva se kar poročila.

VERA: Obsedla si ga, čarovnica.

JUDITA: Všeč so mu bile moje noge.

VERA: Vedela si, da ni daleč dan, ko se bodo prešuštniki začeli ozirati za mlajšimi. Zato si dvignila svoje prihranke in si z njimi kupila naivnega nedolžnega fanta.

JUDITA: Mislite fanta, ki je pogrnil pri vseh izpitih na faksu in je sklenil postati nekdo in nekaj z denarjem ženske, ki se je zaljubila vanj zaradi njegove nedolžnosti!

VERA: Da te ni sram!

JUDITA: Mene je. Za marsikaj. Vi se pa delate, kot da je vaše življenje brez kančka sramote.

BOŽIČEK: Da povzamemo. Frida se rodi, mati ji umre, oče je izdan in potem ustreljen, posvojena je, zaljubi se v polbrata, poslana je v poboljševalnico. Mnogo let kasneje jo dobro misleča mlajša ženska uvede v prostitucijo. Zaljubi se v zvodnika, ki ga ta mlajša ženska hoče zase, zato jo mlajša ženska podkupi, da izgine. Zvodnik izve in jo do krvi pretepe –

TADEJ: Čakajte ... kaj ima to opraviti s Frido?

BOŽIČEK: *(pokaže Jožefu izrezek s fotografijo)* Gospod Jožef, poznate to mlado gospo?

JOŽEF: Bežno.

BOŽIČEK: *(pospravi izrezek, preden ga utegne pogledati Tadej)* Vi ste jo pa že videli. Čeprav po vajinem zadnjem srečanju njen obraz ni bil več tako angelski. *(Se obrne nazaj k Jožefu.)* Ampak vi, gospod Jožef, ste Frido poznali, ko še ni bila padli in obrncani angel.

JOŽEF: Nisem vedel, da je to ona.

VERA: Jožef!

JOŽEF: Mati, po vsem, kar je prišlo na dan, je vseeno, kaj še dodam.

VERA: Žal ti bo.

JOŽEF: Bila je točajka v baru, kamor sem zahajal s prijatelji. Na začetku poredko, potem pa, ko se je začel moj zakon krhati, vse pogosteje.

BOŽIČEK. Predlagam drugačen vrstni red. Vaš zakon se je začel krhati, ker ste zahajali v bar vse pogosteje.

JOŽEF: Bilo je vzporedno, ni bilo eno vzrok drugega.

BOŽIČEK: Ampak vaše razmerje s točajko, kot ji pravite, se je začelo leto dni, preden je vaš zakon propadel.

JOŽEF: Ne spomnim se več.

BOŽIČEK: Kako da po ločitvi niste začeli živeti s svojo novo izvoljenko? Namesto tega ste se vrnili k staršem.

JOŽEF: Mati me je potrebovala.

BOŽIČEK: Kakor hitro se je pojavila možnost, da bi zaživela skupaj, je točajka izginila. Vas nikdar ni zanimalo, kam?

JOŽEF: Kako naj bi vedel, da je to Frida? Vsi so jo klicali Barbara.

BOŽIČEK: Spremenila se je. Postala je ženska.

JOŽEF: Pritegnila me je njena žalost. Mogoče bi jo moral takrat ...

BOŽIČEK: Poiskati? Ji pomagati?

JOŽEF: Vi sploh ne razumete.

BOŽIČEK. Ne?

JOŽEF: Ne razumete, da smo vsi, od prvega do zadnjega, podvrženi nezlomljivi volji, ki nas pobira kot prah s preproge in vsrkava vase, vse tisto, kar hočemo, pa odpihne.

BOŽIČEK: Tudi Frido.

JOŽEF: O tem nič ne vem.

JUDITA: Jaz vem.

(Vsi jo pogledajo.)

VERA: Karkoli vam bo povedala, si je izmislila.

JUDITA: Ko sem jo spoznala, mi je zaupala, da se je nameravala poročiti s starejšim moškim, ki se je zaradi nje ločil. Rada ga je imela, bil je dober in ljubezniv. Potem pa se je pri njej pojavil neznanec in ji ponudil izbiro. Ali izgine in pozabi na moškega, ali pa ji bo prisiljen razbiti glavo.

VERA: Sploh ne razumete. Jožef je bil ravnatelj šole, za božjo voljo – a naj bi živel s točajko? Nismo se vse življenje trudili, da bi nekam prišli, da bi potem zaradi trenutka minljive strasti naredili korak nazaj.

BOŽIČEK: Strast je minljiva, materina ljubezen je večna.

VERA: Prvič nocoj ste povedali nekaj pametnega.

6.

MATJAŽ: Potrebujem uslugo. *(Vsi ga pogledajo.)* Pod naslonjačem je nekaj, kar sem skril tja zato, da ne bi prišlo v roke čistilki stoletja. Če bi ji, bi me odpihnila kot pajčevino.

VERA: Kaj blebetaš?

MATJAŽ: Prosim, gospod Božiček.

(S prstom pokaže pod naslonjač. Božiček poklekne, seže pod sedež in izvleče staro vojaško pištolo.)

MATJAŽ: Dajte mi jo.

VERA: Ne, ker nas bo vse postrelil!

BOŽIČEK: *(vstane in izroči pištolo Matjažu)* Mislim, da ne.

MATJAŽ: *(pomeri s pištolo v Vero)* Bum Bum. Bum bum bum.
(Pomeri v Jožefa.) Bum bum. *(Pomeri v Tadeja.)* Bum bum.

(Si pritisne pištolo ob sence. Čaka. Tišina.)

VERA: Matjaž!?

MATJAŽ: Bum! *(Odmakne pištolo.)*

VERA: Zelo zabavno.

MATJAŽ: *(pomeri vanjo)* Priznaj, da si me hotela najmanj dvajsetkrat ustreliti.

VERA: Stokrat!

MATJAŽ: In zakaj me nisi?

VERA: Črvov ne streljamo. Črve pohodimo.

JOŽEF: Mati ...

VERA: Oprosti, Jožef. Ne morem več.

JOŽEF: *(korak proti Matjažu)* Oče, daj mi pištolo.

MATJAŽ: *(uperi pištolo v Jožefa)* Niti koraka več. *(Jožef se ustavi.)*
Razorožil si me enkrat, drugič ti ne bo uspelo.

JOŽEF: Oče ...

MATJAŽ: Tiho! Postavi se tja, pred jelko. *(Jožef se obotavlja. Matjaž pomaha s pištolo.)* En dva! En dva tri! *(Jožef se postavi pred jelko. Matjaž pomeri v Vero.)* Ajde! Vsi Marsovci skupaj! En dva! *(Vera se postavi k Jožefu. Matjaž pomeri v Tadeja.)* Kaj se obiraš? Postal boš del naše preteklosti, fant. Če že služiš s to našo igro, jo izkusi še sam, da boš videl, kako prijetna je. En dva! *(Tadej se postavi k Jožefu in Veri. Matjaž začne vstajati. Božiček priskoči in mu pomaga na noge. Matjaž se upre na palico, naredi dva koraka in upre pištolo v trojko pred jelko.)* Kaj bova naredila s temi Marsovci, gospod Božiček?

VERA: Zmešalo se mu je.

MATJAŽ: Točno. Postal sem Gospodar nerazuma. A ne, gospod Božič? Mojster nereda, ki se je uprl Mojstrici reda. A niste rekli, da je praznik norcev zabava, na kateri sužnji in gospodarji zamenjajo vloge?

BOŽIČEK: Tako je bilo v starem Rimu.

MATJAŽ: Gospodarji in sužnji so zamenjali vloge tisočkrat v zgodovini. Vprašajte našega učitelja, ki piše knjigo o tem. Človek mora biti presneto pameten, da napiše kaj takega. Nekaj stvari si mora kratkomalo izmisliti. Zgodovino je treba okrasiti kot božično drevesce, da bo sijala in se bleščala.

VERA: Matjaž... Ne pozabi, da imaš visok pritisk.

MATJAŽ: Kaj si pa morem? Pošlatala me je kurva solnca. Zapomniti si to, gospod Božiček. Drugič prinesite vsakomur za darilo klobuk. Potem nam sončne pege ne bodo več mogle do živega. Potem ne bo več vojn. In ne spomenikov. In ne zgodovine. Potem bo vsak sam odgovoren za vse, kar stori na tem svetu.

VERA: Zaenkrat pa si vsega kriv ti.

MATJAŽ: *(po premoru)* Jaz?

VERA: Tvoje življenje je eno samo zaporedje neumnosti in napak. Jaz sem pa tista, ki pospravlja in čisti za tabo.

MATJAŽ: Bom še kaj izvedel, preden umrem?

VERA: Bi rad? *(Matjaž jo pogleda.)* Bi rad izvedel nekaj, česar ne veš?

MATJAŽ: Vse, kar bi mi lahko povedala ti, vem že toliko časa, da me je nehalo zanimati, preden sva se spoznala.

VERA: Razen dveh stvari.

MATJAŽ: *(po premoru)* Dveh?

VERA: A si vedel, da vem, da je pokvarjenka, ki mi je zapeljala in zmedla Gregorja, tvoja hči?

MATJAŽ: Seveda sem vedel.

VERA: Nisi. Še manj si vedel, da Gregor sploh ni tvoj sin, ampak sin tistega, čigar hčerka bi morala biti Frida!

(Gregor iztrga pištolo Matjažu iz roke in jo uperi v Vero.)

VERA: Gregor?

MATJAŽ: Bum bum bum!

GREGOR: *(maha s pištolo)* Bum bum bum! *(Pomeri v Jožefa.)*
Toliko cvetja! Toliko rdečih, rdečih rož!

(Vera gre do Gregorja in iztegne roko.)

VERA: Daj mi. *(Ostro.)* Gregor, daj mi pištolo! *(Gregor se za hip obotavlja, potem ji pohlevno izroči pištolo.)* Tako. Streljati ne znam, mislim pa, da je treba samo pritisniti na tole reč tukaj. *(Zvijezda kazalec okoli sprožilca.)*

JOŽEF: Mati –

VERA: Ne bom naredila napake, Jožef, obljubim. Če bom koga ustrelila, bo to namerno. *(Pomeri v Božička.)* Vi. Vi ste prinesli to nesrečo nad nas.

(Kratka tišina.)

BOŽIČEK: Pritisnite.

VERA: Povejte mi en razlog, zakaj ne bi.

BOŽIČEK: Ga ni. Orožni list imate, streljate v samoobrambi, tako da je vse zakonito, imate priče, kriti ste, vse je lepo in prav in v mejah meril, ki ste si jih postavili. Prosim.

(Vera povese pištolo, skloni glavo, izroči pištolo Božičku. Božiček jo vrne Matjažu. Matjaž si jo porine v žep in oddrsa do naslonjača, se pogrezne vanj. Vera sede na stol pri mizi.)

BOŽIČEK: Vrnimo se za trenutek nazaj. Ko se je vojna bližala koncu, je postalo očitno, da bo zmagala stran, na kateri je bil vaš sin, gospa Vera. Medtem ko je stran, na kateri je bil vaš mož, grozilo poleg poraza še maščevanje.

VERA: To ni bilo očitno le meni.

BOŽIČEK: Ampak vi ste ukrepali, *preden* so drugi sprevideli, da prihaja nov čas.

VERA: Moja dolžnost je bila, da ohranim družino.

BOŽIČEK: Zato ste gospoda Matjaža prepričali, naj prestopi – pet minut pred dvanajsto – na zmagovito stran.

VERA: Priznati greh in se spokoriti zanj je krščansko.

BOŽIČEK: Ampak pokora, ki mu je bila naložena za odpust njegovih grehov, je preseгла meje krščanskega, se vam ne zdi?

VERA: Kakšna pokora?

BOŽIČEK: V zasedo je moral pripeljati skupino sobojevnikov, skupaj s prijateljem in sosedom, Fridinim očetom.

VERA: Niso mu dali izbire. Dogovor je bil, da jih bodo zaprli in jim pravično sodili – kako naj bi vedel, da ne mislijo držati besede?

BOŽIČEK: Vaš sin, komisar Jožef, je vodil pogajanja.

VERA: Samo zato, ker Matjaž drugim ne bi zaupal. Jožef ni imel nobene izbire. Bil je v vojski, moral je ubogati ukaze. Predvsem pa je lastnega očeta rešil gotove smrti – koliko sinov se lahko pohvali s tem?

BOŽIČEK: Ne pa tudi Fridinega.

VERA: Vojna je kruta, a sem jaz kriva za to?

BOŽIČEK: Povejte mi, gospod Jožef – kaj se je zgodilo tam, kjer zdaj zidate spomenik?

(Jožef skloni glavo.)

VERA: Jožef je bil drugje, kilometre proč.

BOŽIČEK: *(izvleče in razgrne časopisni izrezek)* Tukaj imam opis preživelih prič. „Ob gozdnem obronku so se navkreber vile dolge kolone ljudi –“

GREGOR: *(se požene v sredino sobe)* Kolone, kolone, kolone ljudi! *(Vsi ga pogledajo.)* On pa stoji pred vzhodom rdeče krogle, nož je nabrusil na skalah divjega besa in nore strasti. Matere nosijo otroke v naročju, za njimi se opotekajo moški, izdani, zavrnjeni, pretepeni, sonce jim sije v oči. In moj brat na konju, moj brat zamahne, zamahne z bičem in nožem. In bije in tolče, dokler ne priteče kri. Cvetje! Vsepovsod cvetje! *(Zakrili z rokami.)* Toliko cvetja! Toliko tople pomladi! Gregor in Frida v grmovju, Gregor in Frida za travo, nihče ju ne vidi. Kovinsko rdeči oblaki nad njima ju predejo v pajčevino barv, iz obzorja prihaja megla in kot pajek srka bratov odsev iz njegovih oči. Brat gleda naravnost, ne gleda stran. Potem rafali in strelji, gozd zapusti jata vran. Sveža zemlja, vsa ubogljiva, dehteča, vabljava, vsrkava kri, ki teče, teče. Moj brat

na konju, s cvetnim vencem na glavi, naježen v siju sonca, kralj trenutka in kralj pomladi, s pohlepnimi sunki orožja trosi svinec po gmajni. Toliko cvetja! Toliko tople pomladi! Toliko rdečih, rdečih rož! Potem dolga leta mir. Vse pozabljeno. Meso samo še na mizi. Nož samo še kuhinjski. In lepe manire. In piknik na gmajni.

(Tišina. Gregor gre k francoskemu oknu, pritisne roke in obraz k šipi.)

GREGOR: Blisk je razparal nebo na zahodu. Vzplamtela je siva ravan kot krvavo oko. Jata vran je v temo odletela.

(Odpre francosko okno in odide na vrt. Izgine v temi.)

VERA: Gregor!!!

7.

(Tišina. Judita gre počasi do okna in skozenj na vrt. Zapre okno za sabo. Sledi Gregorju v temo. Tadej se požene proti oknu, seže po kljuki, otrpne, vrže glavo vznak, zaječi, pade na kolena. Počasi se obrne. Njegov obraz je spačen od bolečine. Opomore si, dvigne se, pride nazaj k mizi. Z roko si masira tilnik.)

MATJAŽ: *(dvigne glavo)* A veste, da so Marsovci prvič pristali v teh krajih že leta 1925?

BOŽIČEK: Nisem vedel. *(Napiči izrezek na božično drevo.)*

MATJAŽ: Drugič pa trinajst let kasneje?

BOŽIČEK: A res?

MATJAŽ: A ni to čudno naključje? Pristanejo Marsovci in rodi se mi sin. Pristanejo drugič in spet se mi rodi sin.

BOŽIČEK: Kdaj so pristali pa tretjič?

MATJAŽ: Danes. Pred dobro uro.

BOŽIČEK: Ste jih videli?

MATJAŽ: Prišli so, da odpeljejo moja sinova. Moja žena, velika pastirica, se je spečala z neznanimi bitji iz veselja. Tudi ona je ena od njih.

BOŽIČEK: Kakšna pa so ta bitja?

MATJAŽ: Blazno ljubijo red in čistočo. Vse pospravijo za seboj. Pometejo. Vsako malenkost. Ne hodijo na stranišče. Zmeraj vedo, kaj je treba storiti. Ni se jim mogoče upreti.

BOŽIČEK: Jaz pa mislim, da niso tako vsemogočni.

MATJAŽ: Jaz pa mislim, da so. Spremenijo se v vlago, ki nas prežame z marsovskimi željami.

BOŽIČEK: Kakšne pa so te želje?

MATJAŽ: Da bi predobro in predolgo živeli. Da bi imeli več, kot je dovolj. Da bi lahko umazali svet, ne da bi svet umazal nas.

BOŽIČEK: To sem že nekje bral.

MATJAŽ: Tukaj. *(Mu pokaže stran v časopisu.)*

BOŽIČEK: *(potegne iz žepa časopisni izrezek)* Kaže, da naju družijo želja po prebiranju starih časopisov.

MATJAŽ: Ta ni tako star.

BOŽIČEK: Saj res. Intervju z vašim sinom, ko je sklenil sezidati spomenik. In moram reči, da ste izrekli nekaj silno lepih besed, gospod Jožef. *(Bere.)* „Prepričan sem, da je vsakdo ravnal v skladu z vrednotami, ki je vanje verjel. Če so bile drugačne od mojih, je bil moj nasprotnik, in jaz njegov. Vendar to ne pomeni, da morava za vedno ostati v različnih vesoljih. Prostor življenja je eden, družina človeštva je ena. Zato sva nič manj kot dolžna, da si podava roke.”

MATJAŽ: To je marsovski jezik.

BOŽIČEK: Gospod Jožef, še verjamete v te besede?

JOŽEF: Čedalje bolj.

MATJAŽ: Marsovski jezik poznajo tudi Američani. Oni mu pravijo bullshit.

BOŽIČEK: *(bere)* „Samo če si oče in sin podata roke, si jih lahko podata tudi naslednji oče in sin. Drugače bo greh generacije postal deden. Potem je pekel že na zemlji. Potem –“

MATJAŽ: De Gaulle!

(Izgovori „Degaule“. Vsi ga pogledajo. Se nagne naprej, da bi vstal. Božiček priskoči in mu pomaga na noge. Matjaž se opre na palico in naredi korak proti Jožefu.)

MATJAŽ: Se spomniš, sin, kdaj sem te prvič udaril?

JOŽEF: Ne.

MATJAŽ: Končal si učiteljišče in tvoja mati me je na kolenih prosila, naj se udeležim podelitve diplom. Ker se spodobi, je rekla. Tam bodo vsi očetje. Pa sem šel, njej na ljubo. In smo sedeli za tisto dolgo mizo v neki telovadnici ali kaj. In smo jedli piškote in pili skisano vino. In se pogovarjali. In kar odtajal sem se v pogovoru z očeti tvojih sošolcev. Kar stekla mi je beseda. In sem rekel, da sem bral, kako je francoski general De Gaulle izjavil, ne vem kaj, ni pomembno. In kaj slišim čez tisto dolgo mizo, dovolj glasno, da so slišali tudi vsi drugi? „De Gol, oče. De Gol, ne De Gaulle.“ To si rekel. In postalo me je sram. Sram, da ima moj sin, učitelj, tako neizobraženega očeta. In na obrazih ljudi, ki so sedeli ob tisti dolgi mizi, sem videl, da se jim smiliš. Ubogi fant! In tedaj sem vstal, se spomniš, in šel mimo vseh tistih obrazov do tebe, da bi se ti opravičil. Da bi rekel: „Oprosti, sin, ker sem te spravil v zadrego.“ Toda pot do tebe je bila tako dolga, da se je v meni nekaj zlomilo. Ko sem prišel do tebe, nisem rekel nič. Samo udaril sem te. Ko si bil majhen, te nisem nikoli.

JOŽEF: In zakaj nisi?

MATJAŽ: Vprašaj veliko pastirico. Vprašaj njo, zakaj smo zmeraj storili, kar je hotela, tistega, kar bi radi, pa skoraj nikoli. *(Počasi drsa nazaj proti naslonjaču.)* Vprašaj njo, zakaj nam je izsesala kri in nam napolnila žile s kamiličnim čajem. *(Se pogrezne v naslonjač.)* Zdaj je prepozno, da bi te začel vzgajati. Zdaj te lahko samo še ubijem. Vendar ti ne mislim narediti usluge.

(Pobere časopis in se zatopi vanj. Tišina.)

VERA: Karkoli smo kdaj naredili, je bilo narejeno v veri, da delamo prav. Tako sem zahtevala. In če smo kdaj naredili napako, smo jo zmeraj popravili. Tudi to sem zahtevala jaz. Ta družina je moje delo, moj dosežek. Na steni visi priznanje za uspeh mojih trudov.

(Zazvoni telefon na omarici. Tadej plane in dvigne slušalko.)

TADEJ: Halo? ... Kdo? ... Ja, je, samo ne vem, če je pravi ... *(Ponudi slušalko Božičku.)*

BOŽIČEK: Prosim? ... Seveda dostavljam darila ... Po seznamu, kaj pa ... Pri enih se je malce zavleklo ... Grem takoj ... *(Odloži slušalko. Napiči zadnji izrezek na božično drevo. Pogleda vse.)* Upam, da ne boste zamerili. Ampak dolžnost me kliče naprej. Ne bom ostal na večerji. Kar za mizo in dober tek.

(Odide skozi francosko okno, ki ga za sabo zapre.)

8.

MATJAŽ: Bo kdo kaj rekel? *(Vsi molčijo.)* Potem bi jaz gledal televizijo. Zanima me, ali so Kitajci v tem času izumili novo čistilno napravo.

VERA: *(vstane)* Večerjali bomo. Jožef, odstrani te koščke časopisa z jelke. Tadej, pomagaj mi.

(Odide v kuhinjo. Tadej ji sledi. Jožef začne odstranjevati časopisne izrezke.)

MATJAŽ: To je moja hiša. Naj nekdo prižge televizor.

(Vera se vrne z aerosolom in skuša osvežiti zrak v sobi.)

JOŽEF: Ne, saj to ni mogoče. *(Si ogleduje izrezke, ki jih je pobral z jelke.)* Saj to niso ... to sploh niso ... To so neki čisto tretji ... Mati?

VERA: Kaj?

JOŽEF: *(ji pokaže izrezke)* Niti eden ne govori o nas. Športne novice, izrezane kar na slepo.

VERA: Nasedli smo prevarantu.

JOŽEF: Čvekali smo kot neumni, se zvijali, kot da smo res kaj zagrešili. Res praznik norcev! Vse skupaj si je izmislil. In še zmeraj ne vemo, od kod se je vzela.

MATJAŽ: Z Marsa.

VERA: O tem se ne bomo več pogovarjali. Jedli bomo. *(Odide nazaj v kuhinjo.)*

JOŽEF: *(se počasi približa Matjažu)* Oče ... Si ga ti najel?

(Vera in Tadej prideta iz kuhinje. Vera prinese statični brisalnik. Tadej začne pospravljati kozarce na mizi.)

VERA: Puran se je ohladil in ga je treba pogreti. Tačas bomo malo pospravili in počistili. *(Začne brisati prah s pohištva.)* Pa še operi jih, Tadej.

(Tadej zloži pepelnik in kozarce na pladenj in jih odnese v kuhinjo.)

MATJAŽ: Res lep odnos do starih ljudi, da jim še za božič ne dovolite gledati televizije.

VERA: *(prižge televizor)* Boš zdaj nehal tečnariti? Pozanimaj se, kje imajo boljši program, ali v peklu ali v nebesih, da ti potem ne bo žal.

MATJAŽ: V peklu imajo gotovo boljšega. Čeprav manj oglasov za čistilne naprave. Poglej ... Prej je bil tukaj, zdaj je pa že na televiziji. *(Jožef in Vera se ozreta proti ekranu.)* A ni isti?

VERA: Isti kaj?

MATJAŽ: Božiček. Oni, ki je odšel pred nekaj minutami. Tam je, ga ne vidiš?

VERA: O čem pa blodiš? *(Mu položi roko na čelo.)* Vročičen si, verjetno od tistega vina.

MATJAŽ: Čakaj, ne boš zdaj trdila, da se mi blede! Videl sem ga na lastne oči, vsi smo ga videli.

(Tadej pride iz kuhinje z dvema buteljka, ju postavi na mizo.)

MATJAŽ: *(pokaže proti ekranu)* Poglej. Božiček.

TADEJ: *(bežno pogleda)* Vidim. Darila deli otrokom.

MATJAŽ: A ni to ta, ki je bil malo prej tukaj?

JOŽEF: *(se spogleda z Vero)* Tisto vino res ni bilo dobro. To bo boljše.

(Začne odpirati buteljko.)

MATJAŽ: Nočem vina. Hočem, da se pogovorimo.

JOŽEF: Najprej bomo nazdravili.

MATJAŽ: Nimamo čemu.

VERA: Kako si lahko tako ozkosrčen? Družinski praznik je in –
(*Zazvoni telefon.*) – stavim, da je to zame in bomo vsak trenutek
imeli čemu nazdraviti. (*Dvigne slušalko.*) Prosim ... (*Poslušša,*
obraz se ji raztegne v nasmeh.) Hvala ... Ne vem, kaj naj
rečem ... Velika čast in velika odgovornost ... Tudi vam.

(*Odloži slušalko, dvigne glavo in si z roko poboža lase.*)

JOŽEF: Gospa predsednica komiteja za prenavo šolstva?

VERA: Ne vem, če bom zmogla – z družino, ki mi ni sposobna stati
ob strani.

JOŽEF: Vsi ti stojimo ob strani.

MATJAŽ: Natanko tam, kamor si nas postavila.

TADEJ: No, potem pa nazdravimo. (*Dvigne kozarec.*)

MATJAŽ: Zahtevam, da se kot družina pogovorimo o tem, kateri
med nami je nor. Ali jaz, ki sem tukaj videl Božička, ali vi, ki
pravite, da ga ni bilo.

JOŽEF: Oče, zakaj ne bi najprej nazdravili materi –

MATJAŽ: Hočem, da to razčistimo.

VERA: (*zavzdihne*) Matjaž ... (*Pogleda Jožefa.*)

JOŽEF: Razburjaš se brez potrebe. Res je bil tukaj Božiček. Vendar
ne pravi, saj vsi vemo, da pravih Božičkov ni.

MATJAŽ: Skratka, bil je tu.

JOŽEF: Po vsej verjetnosti klošar, ki se je oblekel v Božička, da bi
lahko preživel večer v družinskem krogu.

MATJAŽ: No, potem še nisem izgubil stika z realnostjo. Me zelo veseli.

TADEJ: Izvoli, dedek.

(*Poda Matjažu kozarec, gre nazaj k mizi. Na pol poti obmiruje,*
strmi proti francoskemu oknu. Zunaj stoji Gregor in pritiska
obraz ob šipo.)

VERA: Gregorček ... (*Gre do okna in ga odpre.*) Pridi. Nazdravili
bomo mamic ob njeni novi funkciji.

(Gregor počasi vstopi in se ustavi. Vera za njim zapre okno.)

TADEJ: *(mu ponudi kozarec)* Izvoli, stric.

VERA: *(dvigne kozarec)* No, bo kdo kaj povedal?

GREGOR: Že dolgo ni mater več, ne otrok ...

(Vsi ga pogledajo.)

VERA: Ti kar daj, Gregorček. Povej mamici pesmico.

GREGOR: Že dolgo ni mater več, ne otrok. Staramo se in mlade ženske samevajo v trhli nagubani koži. Planjave starcev ležijo med nami, planjave strjene krvi, ki je nehala pronicati v tla. Spermno smo vlili v nebo, ki je počrnelo do roba. Iz njega padajo mrtvi otroci.

(Kratka tišina.)

MATJAŽ: No, tudi Gregor ni sanjal. Tudi on še ni izgubil stika z realnostjo. Živeli!

(Vsi dvignejo kozarce. Zmoti jih trkanje na francosko okno. Ozrejo se. Pred oknom stoji Božiček z malho na rami. Vendar to ni isti Božiček: njegova brada je črna, ne siva, njegova oprava je modra, ne rdeča. Namesto okrogle čake ima na glavi pleteno kapo s cofom. Gestikulira, da bi rad prišel noter, ker da prinaša darila. Vera, Jožef in Tadej mu obrnejo hrbet. Samo Gregor še naprej strmi vanj.)

JOŽEF: No, če je zdaj vrsta na meni, bi rad povedal naslednje ...

(Za njim se Gregor počasi približa francoskemu oknu in pritisne obraz k šipi. Z Božičkom se pačita in si izmenjujeta smešne, otročje kretnje. Gregor odloži kozarec na tla. Matjaž ga opazuje. Vera in Tadej poslušata Jožefa. Gregor odpre okno in stopi na vrt. Potem okno za sabo zapre. Prime Božička za roko in skupaj odideta v temo. Matjaž gleda za njima.)

JOŽEF: (*medtem*) ... Rad bi citiral očeta in poudaril, kako pomembno je, da ne izgubimo stika z realnostjo. Ostati v stiku z realnostjo pa pomeni – govorim kot zgodovinar – ohraniti in negovati sposobnost za ustrezno selekcijo. Kajti realnost ni vse, kar se nam vsiljuje v obliki vtisov; ni vse, kar zaznavamo. Realnost je od začetkov zgodovine naprej izbor – ta izbor pa je pogojen, danes nič manj kot pred tri tisoč leti – s temeljnim zakonom eksistence, za katerega vsi vemo, da je preživetje. Realnost je torej – citiram iz uvoda svoje knjige – darvinistična konstrukcija, ki deluje kot zaščitni obroč –

VERA: Hvala, Jožef.

JOŽEF: Nekoliko me je zaneslo.

VERA: Že prav, si pač pameten, ne moreš pomagati.

MATJAŽ: Lep Božič. (*Vsi ga pogledajo.*) Škoda je le, da človek pri mojih letih več ne more na pot. In lahko le sedi in razmišlja, zakaj ni tega storil takrat, ko je bilo še mogoče.

(*Zavesa.*)